

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
«ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ»

Завідувач кафедри економічної
політики та менеджменту
д.держ.упр., проф. М. А. Латинін

/Підпис/

Магістерська робота

на тему

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ
ВETERANІВ ТА ВETERANOK В УКРАЇНІ

на здобуття освітнього ступеня магістр

за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Виконав: студент 2 курсу,
групи ПЦМЗ-23

Р. Д. Бахаєв

Керівник
д.держ.упр., проф.

М. М. Коваленко

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАК, ОДИНИЦЬ І ТЕРМІНІВ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВETERANІВ ТА ВETERANOK У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ.....	8
1.1 Поняття, сутність та зміст соціальної реінтеграції ветеранів ...	8
1.2 Інституційно-правові засади публічного управління у сфері соціальної реінтеграції ветеранів.....	16
1.3 Механізми та інструменти публічного управління у сфері соціальної реінтеграції ветеранів.....	22
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВETERANІВ ТА ВETERANOK В УКРАЇНІ.....	31
2.1 Аналіз чинної нормативно-правової бази у сфері реінтеграції ветеранів.....	31
2.2 Оцінка ефективності діяльності суб'єктів публічного управління у сфері реінтеграції ветеранів в Україні	36
2.3 Можливості впровадження досвіду зарубіжних країн у сфері реінтеграції ветеранів в умовах повоєнного відновлення України	44
РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ РЕІНТЕГРАЦІЄЮ ВETERANІВ ТА ВETERANOK В УКРАЇНІ.....	50
3.1 Напрями вдосконалення нормативно-правової бази у сфері реінтеграції ветеранів.....	50
3.2 Організаційно-управлінські інструменти підвищення ефективності діяльності суб'єктів публічного управління у сфері реінтеграції ветеранів в Україні.....	58
3.3 Практичні рекомендації щодо підвищення ефективності реінтеграції ветеранів у суспільство.....	65
ВИСНОВКИ.....	72
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	76

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАК, ОДИНИЦЬ І ТЕРМІНІВ

ЄДРВВ – Єдиний державний реєстр ветеранів війни

ІГС – інститути громадянського суспільства

Кабмін – Кабінет Міністрів України

МВС – Міністерство внутрішніх справ України

Мінвет – Міністерство у справах ветеранів України

Міноборони – Міністерство оборони України

Мінсоцполітики – Міністерство соціальної політики України

Мінфін – Міністерство фінансів України

МОЗ – Міністерство охорони здоров'я України

МОМ – Міжнародна організація з міграції

МСЕК – Медико-соціальна експертна комісія

НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції

ОМС – органи місцевого самоврядування

ПТСР – посттравматичний стресовий розлад

ТЦК СП – територіальні центри комплектування та соціальної підтримки

УБД – учасник бойових дій

УВФ – Український ветеранський фонд

ВСТУП

Актуальність теми. Реінтеграція ветеранів та ветеранок до цивільного життя є одним із ключових викликів, що постали перед Україною внаслідок збройної агресії Російської Федерації, яка триває з 2014 року та набула особливої гостроти після повномасштабного вторгнення у 2022 році. Зростання кількості ветеранів та ветеранок, які повертаються до мирного життя, створює значне навантаження на систему публічного управління, зокрема у сфері соціального забезпечення, зайнятості, медичної та психологічної підтримки. Попри наявність законодавчо визначених соціальних гарантій, система реінтеграції залишається фрагментарною та не завжди відповідає актуальним викликам. Основними проблемами є: відсутність ефективної координації між суб'єктами публічного управління, брак фінансових ресурсів, недостатнє залучення громадських організацій, а також низький рівень поінформованості ветеранів про свої права та можливості.

Недостатність науково обґрунтованих підходів до управління процесами соціальної реінтеграції ветеранів зумовлює необхідність проведення ґрунтовних досліджень цієї проблематики. Формування та впровадження ефективної системи реінтеграції вимагає комплексного підходу та об'єднання зусиль державних органів, громадянського суспільства та міжнародних організацій. Саме тому актуальність цієї теми є надзвичайно високою, а дослідження, спрямовані на вдосконалення організаційно-правових механізмів соціальної реінтеграції, мають важливе теоретичне та практичне значення для системи публічного управління в Україні.

Теоретико-методологічна база дослідження включає концепції та підходи, що стосуються механізмів формування та реалізації державної політики, положення соціальної політики та сучасні принципи організації системи соціального захисту населення. Зазначені ідеї та положення викладені в працях таких видатних науковців: В. Б. Авер'янова, О. Ю. Амосова, В. Д. Бакуменка, М. М. Білинської, Е. М. Лібанової, Р. Н. Нижник, С. О. Телешуна, В. В. Тертички,

Д. А. Терещенко, П. І. Шевчука та ін. В той же час, практичні механізми реалізації соціальної політики в контексті соціального захисту населення розробляли: В. Г. Бульба, С. О. Горбунова-Рубан, Є. П. Гордієнко, А. О. Дегтяр, В. П. Єлагін, Т. Є. Кагановська, О. М. Крутій, О. В. Кулініч, М. А. Латинін, В. В. Собченко, Н. В. Статівка, О. О. Труш та ін. В роботах згаданих вище авторів визначено концептуальні засади вироблення державної політики розвитку системи соціального захисту ветеранів та ветеранок, а також розкрито окремі методологічні аспекти її реалізації. Окремі наукові праці згаданих вище авторів стосувалися сфери психологічної реабілітації та соціальної адаптації ветеранів та ветеранок. Ці автори зосереджували увагу на правових, соціальних та організаційних аспектах реінтеграції ветеранів та ветеранок. Водночас, певні аспекти, зокрема питання підвищення ефективності діяльності суб'єктів публічного управління та механізмів міжвідомчої координації, залишаються недостатньо вивченими. Саме це й обґрунтовує актуальність цього дослідження, зумовлює його необхідність та визначає напрямки вироблення практичних рекомендацій.

Метою дослідження є розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення публічного управління процесами соціальної реінтеграції ветеранів та ветеранок в Україні. Відповідно до поставленої мети дослідження, були визначені та розглянуті такі завдання:

- дослідити теоретичні засади соціальної реінтеграції ветеранів та ветеранок;
- проаналізувати чинну нормативно-правову базу, яка регулює діяльність суб'єктів публічного управління у цій сфері;
- охарактеризувати сучасний стан системи реінтеграції ветеранів та ветеранок в Україні та виявити основні проблеми;
- визначити роль та функції суб'єктів публічного управління у забезпеченні соціальної реінтеграції ветеранів та ветеранок;
- запропонувати напрями вдосконалення нормативно-правової бази у сфері реінтеграції ветеранів та ветеранок;

– розробити пропозиції щодо удосконалення системи реінтеграції та підвищення ефективності діяльності суб'єктів публічного управління.

Об'єкт дослідження – процес соціальної реінтеграції ветеранів та ветеранок в Україні.

Предметом дослідження – організаційно-правові механізми публічного управління у сфері соціальної реінтеграції ветеранів та ветеранок.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети дослідження було використано низку методів наукового пізнання. Зокрема:

- аналіз та синтез – для визначення теоретичних основ реінтеграції та систематизації нормативно-правових актів;
- порівняльний метод – для дослідження міжнародного досвіду у сфері соціальної реінтеграції ветеранів;
- структурно-функціональний метод – для визначення функцій та взаємодії суб'єктів публічного управління у процесах реінтеграції;
- метод кейс-стаді – для оцінки практичних аспектів реалізації програм реінтеграції в окремих регіонах України;
- метод експертних оцінок – для виявлення актуальних проблем, з якими стикаються суб'єкти публічного управління та самі ветерани;
- статистичний метод – для аналізу кількісних показників реалізації реінтеграційних програм та оцінки їхньої ефективності.

Джерела інформації. Основними джерелами інформації для даного дослідження є: нормативно-правові акти України, що регулюють процеси соціальної реінтеграції ветеранів; звіти та аналітичні матеріали органів публічного управління; наукові праці та публікації українських та зарубіжних дослідників; дані міжнародних організацій та громадських об'єднань, що працюють у сфері захисту прав ветеранів.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження мають вагоме практичне значення. Запропоновані рекомендації можуть бути використані органами державної влади, органами місцевого самоврядування,

неурядовими організаціями та іншими суб'єктами публічного управління для підвищення ефективності діяльності у сфері соціальної реінтеграції ветеранів. Зокрема, рекомендації можуть бути використані при вдосконаленні нормативно-правової бази, а також для розробки та впровадження спеціальних реінтеграційних програм. Крім того, отримані результати можуть бути використані в навчальному процесі, при підготовці майбутніх магістрів публічного управління та адміністрування, а також в рамках проведення заходів з підвищення кваліфікації.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ТА ВЕТЕРАНОК У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

1.1 Поняття, сутність та зміст соціальної реінтеграції ветеранів

Соціальна реінтеграція ветеранів є одним із пріоритетних напрямів публічного управління в умовах сучасної України. Повернення ветеранів до цивільного життя передбачає їхню адаптацію до нових соціальних умов, що є складним і тривалим процесом. Цей процес охоплює не лише забезпечення соціальних гарантій, а й відновлення повноцінної участі ветеранів у суспільному житті, економічній діяльності та громадських відносинах. Розуміння сутності та змісту соціальної реінтеграції має ключове значення для розробки ефективних інструментів публічного управління у цій сфері.

У науковій літературі й досі немає єдиного визначення терміну «соціальна реінтеграція ветеранів». Частково це можна пояснити тим, що це поняття охоплює широкий спектр соціально-економічних, правових та психологічних процесів. У загальному розумінні, соціальна реінтеграція – це процес повернення індивіда, який перебував у специфічних умовах діяльності (зокрема, військовій службі), до повноцінного життя в суспільстві. Щодо ветеранів, соціальна реінтеграція означає відновлення їхнього статусу активних громадян, здатних до самостійної участі у соціальних, економічних та громадських відносинах.

Прийнято вважати, що відповідно до міжнародних стандартів, процес соціальної реінтеграції ветеранів охоплює три основні виміри:

- 1) соціальний;
- 2) економічний;
- 3) психологічний.

Кожен із цих вимірів має свою специфіку та спрямований на забезпечення комплексної підтримки ветеранів після їх повернення до цивільного життя.

Соціальний вимір передбачає створення умов для повної соціальної інтеграції ветеранів у суспільне життя. Цей вимір охоплює доступ до освіти, охорони здоров'я, житла та соціальних послуг. Зокрема, ветерани повинні мати можливість отримувати необхідні соціальні пільги та підтримку з боку держави та місцевих органів влади.

Економічний вимір зосереджений на створенні можливостей для фінансової самостійності ветеранів. Він включає сприяння працевлаштуванню, можливість участі у програмах перекваліфікації та професійного навчання, а також підтримку підприємницької діяльності. Державна політика в цьому напрямі має забезпечувати створення сприятливих умов для самозайнятості та підприємництва серед ветеранів.

Психологічний вимір є особливо важливим для ветеранів, які повертаються з бойових дій. Після проходження військової служби ветерани часто стикаються з проблемами психологічної адаптації, включно з посттравматичним стресовим розладом (далі за текстом – ПТСР). Цей вимір включає надання психологічної підтримки, психотерапевтичних консультацій, створення кризових центрів та реабілітаційних програм для ветеранів та членів їхніх родин.

Більш детально виміри соціальної реінтеграції ветеранів представлено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Основні виміри соціальної реінтеграції ветеранів

Вимір	Зміст та основні завдання	Інструменти реалізації
Соціальний вимір	<i>Забезпечення соціальних прав та гарантій:</i> – доступ до освіти, навчання та підвищення кваліфікації; – доступ до медичних послуг та охорони здоров'я; – забезпечення житлом або компенсація за житло; – соціальна підтримка та виплати (пільги, компенсації); – інформаційна підтримка та консультації щодо прав ветеранів	<i>Інструменти:</i> – державні та місцеві соціальні програми; – пільгові умови отримання освіти та навчання; – соціальні виплати та допомога (субсидії, пільги); – сервісні центри для ветеранів, «єдині вікна» для надання послуг

Економічний вимір	<i>Забезпечення економічної самостійності та фінансової стабільності</i> – підтримка працевлаштування та сприяння зайнятості; – перекваліфікація та професійне навчання; – сприяння підприємницькій діяльності та самозайнятості; – доступ до фінансових інструментів для створення бізнесу	<i>Інструменти:</i> – програми перекваліфікації та навчання для ветеранів; – центри зайнятості та послуги з працевлаштування; – гранти та мікрокредити на започаткування бізнесу; – податкові пільги для ветеранів-підприємців
Психологічний вимір	<i>Психологічна підтримка та реабілітація;</i> – надання психологічної та психотерапевтичної допомоги; – реабілітація ветеранів після бойових дій, подолання наслідків ПТСР; – підтримка сімей ветеранів у психологічній адаптації; – створення кризових центрів та реабілітаційних закладів	<i>Інструменти:</i> – Центри психологічної реабілітації та кризові центри; – Гарячі лінії психологічної підтримки; – Індивідуальна та групова психотерапія для ветеранів та їхніх сімей; – Програми психосоціальної підтримки для родин ветеранів

Джерело: розроблено автором за даними [5; 11; 18]

В результаті обробки даних цієї таблиці можна зробити низку узагальнень.

Соціальний вимір охоплює найширший спектр послуг та підтримки, адже він стосується як правових аспектів, так і доступу до послуг охорони здоров'я, освіти та житлових умов. Основною метою цього виміру є забезпечення повноцінної інтеграції ветеранів у суспільне життя, що включає реалізацію їхніх прав та гарантій.

Економічний вимір спрямований на створення умов для фінансової незалежності ветеранів. Особливо актуальним цей вимір стає у зв'язку зі зростанням кількості ветеранів після війни. Держава забезпечує інструменти для працевлаштування ветеранів та створює умови для їхнього доступу до підприємницької діяльності шляхом надання грантів, мікрокредитів та податкових пільг.

Психологічний вимір є критично важливим, адже багато ветеранів стикаються з наслідками посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що

може ускладнювати їхнє повернення до звичного життя. Цей вимір передбачає індивідуальну та групову психотерапію, підтримку сімей ветеранів, створення реабілітаційних центрів та гарячих ліній для кризової підтримки.

Таким чином, можна запропонувати власне бачення сутності та змісту окресленого вище поняття, згідно з яким, соціальна реінтеграція ветеранів – це комплексний процес, який забезпечує можливість повноцінного повернення ветеранів до активного суспільного життя через створення сприятливих умов для працевлаштування, навчання, медичної підтримки та психологічної реабілітації.

Сутність соціальної реінтеграції ветеранів має полягати у забезпеченні їхнього повернення до соціального середовища після виконання військових обов'язків. На відміну від звичайної соціальної адаптації, реінтеграція передбачає подолання негативних наслідків військової служби, зокрема впливу стресових та екстремальних ситуацій [11].

Головними елементами сутності соціальної реінтеграції є:

- відновлення соціальних ролей, тобто повернення ветерана до виконання традиційних соціальних функцій, таких як сімейна роль, роль працівника, громадянина та учасника громадського життя;
- забезпечення рівних можливостей, в контексті створення рівного доступу ветеранів до соціальних благ, послуг, роботи, освіти та охорони здоров'я;
- зменшення соціальної ізоляції – боротьба з почуттям відчуженості та ізоляції, які часто виникають у ветеранів після повернення з військової служби;
- інтеграція у місцеву громаду шляхом повноцінного залучення ветеранів до місцевих громадських ініціатив та забезпечення їхньої участі у соціальних проєктах та громадських заходах.

З огляду на зазначене, сутність реінтеграції полягає у відновленні соціальної активності ветеранів та забезпеченні можливості брати участь у різних аспектах суспільного життя. Вона також включає психологічну реабілітацію та подолання наслідків бойових дій, що є необхідним для повноцінної інтеграції у суспільство.

Отже, зміст соціальної реінтеграції ветеранів може визначатися як сукупність процесів, заходів та інструментів, спрямованих на повернення ветеранів до активного суспільного життя.

Основними компонентами змісту соціальної реінтеграції є:

1. Правове забезпечення реінтеграції, що може відображатися у вигляді прийняття та імплементації нормативно-правових актів, що гарантують права ветеранів на соціальну підтримку, а також захисту прав ветеранів та їхніх сімей на житло, соціальні виплати, доступ до медичних послуг та інших соціальних благ.

2. Соціально-економічна підтримка, зокрема, щодо забезпечення доступу до житла (надання пільгового житла або компенсацій), фінансової підтримки у вигляді соціальних виплат, допомог та субсидій, а також підтримка у працевлаштуванні (доступ до програм перекваліфікації, працевлаштування та підприємницької діяльності).

3. Психологічна та медична реабілітація, у вигляді організації системи психологічної підтримки для ветеранів та їхніх родин, надання медичних послуг для лікування фізичних та психологічних наслідків військових дій, а також запобігання та лікування посттравматичного стресового розладу.

4. Освітні та кваліфікаційні програми, що можуть бути реалізовані шляхом доступу до програм професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації, а також сприяння участі ветеранів у освітніх програмах та програмах соціальної адаптації.

5. Інформаційно-просвітницька підтримка, у вигляді забезпечення інформування ветеранів про їхні права, можливості підтримки та наявні програми соціальної допомоги, а також проведення просвітницької роботи серед населення з метою зниження стигматизації ветеранів та підвищення рівня суспільного розуміння їхніх потреб.

Загалом же, визначення поняття «реінтеграція» та його теоретичне обґрунтування можна розглядати під різним кутом. Реінтеграція – це багатогранне поняття, яке тлумачиться по-різному, залежно від контексту його

застосування. Згідно з визначенням, наведеним в Українському тлумачному словнику, реінтеграція трактується як:

- об'єднання на нових засадах того, що раніше було роз'єднане;
- відновлення статусу громадянства у певній державі для осіб, які раніше цей статус мали [74].

Таке трактування демонструє широке розуміння процесу реінтеграції, який охоплює як соціальні, так і правові аспекти відновлення особи у суспільстві чи у правовому полі.

Більш глибоке та всеосяжне визначення терміну «реінтеграція» подане у «Енциклопедії для фахівців соціальної сфери», де цей процес описується як повернення людини до повноцінної участі у соціальному житті в якості активного та самостійного члена суспільства. У контексті соціальної роботи реінтеграція розглядається як системний процес, що передбачає відновлення порушених соціальних зв'язків, забезпечення емоційної рівноваги та досягнення здатності до самостійного функціонування у соціумі [25].

Етимологічно термін «реінтеграція» походить від двох латинських слів: «re-», що позначає повторення або зворотну дію, та «integratio», що означає відновлення, відтворення або повернення цілісності [24]. Це підкреслює суть процесу реінтеграції як відновлення цілісності особистості та її можливостей до самостійного життя у суспільстві.

Процес реінтеграції має на меті створення сприятливих умов для повернення особи до соціально активного життя. Це включає заходи щодо подолання бар'єрів, що виникають у сфері соціальних відносин, економічної діяльності та психологічної адаптації. Як зазначається у наукових джерелах, реінтеграція не обмежується лише наданням соціальної допомоги чи пільг. Вона передбачає створення умов для розвитку потенціалу особи, її психологічної стійкості та соціальної активності. У цьому контексті важливу роль відіграє організація підтримки з боку держави та громадянського суспільства, що включає допомогу у відновленні соціальних зв'язків, психоемоційну підтримку та забезпечення доступу до системи соціальних послуг.

У контексті реінтеграції військовослужбовців, це поняття набуває більш глибокого значення, адже йдеться не лише про повернення до цивільного життя, а й про поступову адаптацію до умов мирного існування у різних сферах соціальної взаємодії. Особливістю реінтеграції військових є необхідність подолання відчуження, яке виникає через різний досвід життя у військових та цивільних середовищах. Військовий, який тривалий час перебував у бойових умовах, має пройти складний шлях трансформації у звичайному громадському середовищі. Це стосується не лише відновлення соціальних зв'язків, а й пристосування до нових життєвих реалій.

Сутність цього процесу полягає у послідовному проходженні кількох важливих етапів. На кожному з них військовий поступово відновлює здатність до взаємодії з цивільним оточенням та прийняття його норм і правил. Кінцевою метою є досягнення комфортного рівня перебування у суспільстві, де він не відчуває себе чужим, ізольованим чи нерозумілим.

Аналіз підходів до реінтеграції свідчить про існування глибокого соціального розриву між «цивільними» та «військовими». Через роки війни цей розкол лише посилюється. Громадяни, які не брали участі у бойових діях, і військовослужбовці часто сприймають один одного як «чужих». Для військових характерним є формування тісних зв'язків із побратимами, що відбувається через спільний бойовий досвід та взаємну підтримку в екстремальних умовах. Саме побратими стають первинною соціальною групою для військових, тоді як рідні та друзі, які залишалися у цивільному середовищі, часто відходять на другий план. Цей розрив у соціальних зв'язках обумовлений відчуттям «нерозуміння» з боку цивільного оточення, яке не стикалося зі схожими викликами та переживаннями.

Для членів сімей військових цей процес також є складним. Рідні стикаються з особистісними змінами, що відбулися у військових під впливом бойового досвіду, та часто не розуміють нових реакцій, поглядів та поведінки своїх близьких. Військові, у свою чергу, нерідко замикаються у собі або обмежують спілкування зі своїми рідними, що ускладнює процес реінтеграції.

Ця проблема є однією з ключових у сфері психосоціальної підтримки ветеранів, адже без належної підтримки з боку родини адаптація може затягнутися на тривалий період.

Гострота цієї проблеми лише зростатиме після завершення війни, коли значна кількість військових одночасно повернеться до цивільного життя. Якщо цей процес не буде належним чином організований, суспільство може зіткнутися зі зростанням міжособистісних конфліктів та соціальною напруженістю. Непорозуміння між військовими та цивільними членами суспільства може породжувати взаємну недовіру, відчуження та відчуття несправедливості.

Отже, реінтеграція – це багатовимірний процес, що поєднує соціальні, правові та психологічні аспекти. Її метою є повернення особи до активного громадського життя, що забезпечується через відновлення її соціальних зв'язків, психологічного благополуччя та здатності до самостійної діяльності. Ефективна реінтеграція можлива лише за умови створення комплексних механізмів підтримки, до яких залучаються державні інституції, органи місцевого самоврядування, громадські організації та міжнародні партнери.

В свою чергу, соціальна реінтеграція ветеранів є багатовимірним процесом, що охоплює правову, соціально-економічну, психологічну та освітню складові. Її основною метою є забезпечення умов для повернення ветеранів до активного суспільного життя, зменшення соціальної ізоляції та забезпечення рівних можливостей для них у суспільстві. Розуміння поняття, сутності та змісту соціальної реінтеграції є основою для формування державної політики та механізмів публічного управління у цій сфері. Процес соціальної реінтеграції ветеранів вимагає комплексного підходу та врахування трьох ключових вимірів: соціального, економічного та психологічного. Кожен із них має власні завдання та інструменти реалізації. Держава повинна забезпечити реалізацію соціальних гарантій, створити умови для фінансової незалежності ветеранів та надати їм психологічну підтримку для подолання стресових наслідків військової служби. Врахування цих трьох вимірів дозволяє створити ефективну систему реінтеграції ветеранів у суспільство та забезпечити сталий соціальний захист.

1.2 Інституційно-правові засади публічного управління у сфері соціальної реінтеграції ветеранів

Інституційно-правові засади публічного управління у сфері соціальної реінтеграції ветеранів формуються на основі системи нормативно-правових актів та діяльності уповноважених органів державної влади, які забезпечують реалізацію соціальної політики у цій сфері. У контексті післявоєнного відновлення України ці засади набувають особливої актуальності, адже зростання кількості ветеранів створює нові виклики для системи соціального захисту та державного управління. Основними завданнями державної політики є забезпечення ветеранів доступом до соціальних послуг, пільг, медичної та психологічної підтримки, а також створення умов для їхньої повноцінної участі у громадському житті.

Забезпечення ефективної реінтеграції ветеранів у суспільство є одним із ключових завдань сучасної державної політики України. Інституційно-правова основа цього процесу формується через взаємодію правових норм та діяльність спеціалізованих інституцій, що відповідають за реалізацію політики соціального захисту ветеранів. Головною метою цих заходів є створення умов для соціальної стабільності, економічної самодостатності та психологічного благополуччя колишніх військовослужбовців та членів їхніх сімей.

Основою нормативно-правового забезпечення у цій сфері є Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», який визначає категорії ветеранів, обсяги пільг та соціальні гарантії для них та їхніх родин [63]. Згідно з цим законом, ветерани мають право на безкоштовне медичне обслуговування, психологічну реабілітацію, забезпечення житлом, пільгове працевлаштування та інші соціальні послуги.

Важливим доповненням до цього закону є Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII «Про соціальні послуги», який визначає механізми надання соціальних послуг для ветеранів та їхніх сімей [62]. Ці закони створюють базові

умови для реалізації державної політики у сфері соціальної реінтеграції. Крім того, ці правові інструменти закріплюють механізми надання соціальної допомоги, пільг, послуг у сфері охорони здоров'я, професійної адаптації та реабілітації ветеранів. Важливо, що ці акти регулярно оновлюються відповідно до викликів часу та потреб ветеранів, зокрема у зв'язку з повномасштабним російським вторгненням в Україну у лютому 2022 року.

Ключову роль у реалізації державної політики відіграє Міністерство у справах ветеранів України (Мінветеранів), яке здійснює координацію діяльності всіх суб'єктів публічного управління у сфері реінтеграції ветеранів [40]. Відповідно до Положення про Міністерство у справах ветеранів, основними завданнями цього органу є «забезпечення соціального захисту ветеранів та членів їхніх сімей, розробка та координація державних програм підтримки ветеранів, а також контроль за дотриманням їхніх прав» [40]. Міністерство виступає основним органом виконавчої влади, відповідальним за формування та реалізацію політики у цій сфері. Мінветеранів виконує функції координатора між різними суб'єктами управління, забезпечуючи єдиний підхід до організації соціальної допомоги ветеранам. Серед головних завдань міністерства – розробка нормативно-правових актів, створення реабілітаційних центрів, моніторинг надання соціальних послуг, а також забезпечення функціонування Єдиного державного реєстру ветеранів війни (ЄДРВВ). Цей реєстр дозволяє автоматизувати процес обліку ветеранів, спрощує доступ до соціальних послуг та забезпечує оперативний моніторинг ефективності державної політики у цій сфері. Як зазначає у своїй дисертаційній роботі Є. П. Гордієнко: «ефективна реінтеграція ветеранів можлива лише за умови чіткої координації між державними органами та громадськими організаціями, що забезпечують соціальний захист ветеранів» [10]. У цьому контексті співпраця між Міністерством соціальної політики, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством освіти та місцевими органами влади є вирішальною для досягнення цілей реінтеграції.

Крім Мінветеранів, у реалізації державної політики задіяні інші органи влади. Так, Міністерство соціальної політики України здійснює забезпечення соціальних виплат, субсидій та пільг для ветеранів. Міністерство охорони здоров'я України відповідає за організацію медичної допомоги та психологічної реабілітації ветеранів, що є ключовим завданням у контексті подолання наслідків посттравматичного стресового розладу (далі за текстом – ПТСР). Центри надання адміністративних послуг (далі за текстом – ЦНАП) забезпечують оперативний доступ ветеранів до послуг через систему «єдиного вікна».

Важливою складовою інституційно-правових засад є координація та взаємодія між суб'єктами публічного управління. Для координації діяльності на національному рівні створено міжвідомчі робочі групи при Міністерстві у справах ветеранів, до яких залучаються представники інших міністерств, громадських організацій та міжнародних експертів. Завдяки цьому вдається уникнути дублювання функцій, підвищити оперативність реагування на потреби ветеранів та забезпечити узгодженість дій.

Не менш важливою складовою інституційно-правової системи є взаємодія між органами центральної та місцевої влади. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування беруть активну участь у реалізації соціальної політики для ветеранів. Саме на місцевому рівні відбувається первинна взаємодія ветеранів із системою соціальної підтримки. Виконавчі органи міських, районних та обласних рад відповідають за прийом документів для надання пільг, організацію роботи центрів соціальних послуг та забезпечення реабілітаційних заходів. Успішність реалізації цієї політики залежить від координації роботи на місцевому та центральному рівнях, а також від ефективності системи електронного документообігу між ними.

Ключову роль у забезпеченні соціальної реінтеграції ветеранів відіграють також громадські організації та міжнародні партнери. Завдяки співпраці з громадськими ініціативами та міжнародними організаціями, такими як ПРООН та Міжнародна організація з міграції (МОМ), Україна отримує технічну, фінансову та методичну підтримку. Ці організації допомагають створювати

реабілітаційні програми, запускати освітні та інформаційні кампанії, а також забезпечувати ветеранів можливістю працевлаштування та отримання нових професійних навичок. Зокрема, організації, такі як Українська асоціація ветеранів та «Повернись живим», беруть активну участь у наданні психологічної допомоги та реабілітації ветеранів. Як зазначається у звіті ПРООН, «участь міжнародних організацій у процесах реінтеграції підвищує якість наданих послуг і сприяє обміну найкращими практиками між країнами» [26].

Значну роль у системі реінтеграції відіграють громадські організації та волонтерські ініціативи, які доповнюють державні програми підтримки ветеранів. Інституційно-правова система взаємодії з громадськими організаціями базується на принципах партнерства та субсидіарності, що дозволяє державі передавати частину функцій недержавним структурам. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності державної політики у сфері соціальної реінтеграції ветеранів.

Загалом, інституційно-правові засади публічного управління у сфері соціальної реінтеграції ветеранів формуються завдяки скоординованій взаємодії органів влади, громадських організацій та міжнародних партнерів. Основу цієї системи становлять нормативно-правові акти, діяльність Мінветеранів, місцевих органів влади та активна участь громадського сектору. Ефективність цієї системи залежить від здатності інституцій оперативно реагувати на виклики, забезпечувати своєчасне оновлення нормативної бази та створювати умови для сталого розвитку програм реінтеграції ветеранів у суспільство.

Попри численні досягнення, у системі інституційно-правового забезпечення реінтеграції ветеранів існують певні проблеми. Серед основних викликів виділяють:

- низький рівень фінансування державних програм – коштів, виділених з державного бюджету, часто не вистачає для забезпечення всіх потреб ветеранів;
- недостатня цифровізація процесів – відсутність єдиного реєстру ветеранів ускладнює контроль за наданням послуг та пільг;

- нестача спеціалізованих центрів психологічної реабілітації – кількість закладів, де ветерани можуть отримати якісну допомогу, залишається обмеженою;
- складність доступу до соціальних послуг у віддалених регіонах – місцеві органи самоврядування не завжди мають ресурси та кваліфікований персонал для надання послуг ветеранам (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Основні виклики у сфері соціальної реінтеграції ветеранів

Основні виклики	Суть проблеми	Наслідки та ризики	Можливі шляхи вирішення
Низький рівень фінансування	Державний бюджет не забезпечує достатнього фінансування програм реінтеграції ветеранів. Обмежені можливості для створення нових реабілітаційних центрів, забезпечення житлом та виплат соціальних пільг.	➤ Брак коштів на фінансування програм підтримки. ➤ Затримки у виплатах пільг та компенсацій ветеранам. ➤ Зменшення кількості реабілітаційних центрів та можливостей для реабілітації.	➤ Залучення міжнародної допомоги (ПРООН, Червоний Хрест). ➤ Розширення державних програм за рахунок грантів та позик міжнародних організацій. ➤ Оптимізація використання бюджетних коштів шляхом автоматизації та скорочення адміністративних витрат.
Недостатній рівень цифровізації процесів	Відсутність єдиного реєстру ветеранів ускладнює процес контролю за наданням послуг та пільг. Кожне відомство веде власні бази даних, що призводить до дублювання інформації та труднощів у перевірці статусу ветеранів.	➤ Подвійний облік та дублювання записів у реєстрах. ➤ Затримки у наданні пільг та послуг ветеранам. ➤ Неможливість відстежувати ефективність державних програм підтримки.	➤ Створення Єдиного державного реєстру ветеранів для обліку пільг та послуг. ➤ Впровадження електронних сервісів для отримання послуг у режимі онлайн. ➤ Автоматизація міжвідомчого обміну даними (інтеграція реєстрів Мінветеранів, Мінсоцполітики та органів місцевого самоврядування).
Нестача спеціалізованих центрів психологічної реабілітації	Брак спеціалізованих центрів, де ветерани можуть отримати послуги психологічної допомоги та реабілітації. Часто ці центри розташовані лише у великих містах, що ускладнює доступ для ветеранів із сільської місцевості.	➤ Обмежений доступ ветеранів до послуг психологічної реабілітації. ➤ Ризик розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР) серед ветеранів. ➤ Невчасне виявлення психологічних проблем	➤ Збільшення кількості регіональних реабілітаційних центрів для ветеранів. ➤ Залучення неурядових організацій для створення локальних реабілітаційних пунктів. ➤ Використання мобільних бригад психологічної допомоги

		та затримка в наданні допомоги.	для підтримки ветеранів у віддалених регіонах.
Складність доступу до соціальних послуг у віддалених регіонах	У багатьох регіонах України місцеві органи самоврядування не мають достатніх ресурсів і кваліфікованих фахівців для забезпечення послуг ветеранам. Бракує спеціалізованих сервісів у громадах сільської місцевості.	➤ Ускладнений доступ ветеранів до пільг та послуг у віддалених регіонах. ➤ Зниження рівня соціальної інтеграції ветеранів у громади. ➤ Перевантаження центрів обслуговування у великих містах через нерівномірний розподіл ресурсів.	➤ Створення мобільних сервісних центрів для надання послуг у віддалених громадах. ➤ Розширення можливостей ЦНАПів для надання соціальних послуг ветеранам у форматі «єдиного вікна». ➤ Підготовка та навчання працівників органів місцевого самоврядування щодо роботи з ветеранами.
Кадровий дефіцит та низький рівень кваліфікації відповідних спеціалістів	У центрах соціальної реабілітації, психологічної підтримки та органах місцевого самоврядування бракує кваліфікованих фахівців для роботи з ветеранами.	➤ Дефіцит кваліфікованих психологів для роботи з ПТСР. ➤ Перевантаження працівників місцевих органів самоврядування. ➤ Складнощі в обробці заявок та звернень ветеранів.	➤ Впровадження навчальних програм та курсів підвищення кваліфікації для фахівців. ➤ Залучення волонтерів та громадських організацій для роботи з ветеранами. ➤ Залучення міжнародних партнерів для фінансування тренінгів для спеціалістів.
Низький рівень фінансування	Державний бюджет не забезпечує достатнього фінансування програм реінтеграції ветеранів. Обмежені можливості для створення нових реабілітаційних центрів, забезпечення житлом та виплат соціальних пільг.	➤ Брак коштів на фінансування програм підтримки. ➤ Затримки у виплатах пільг та компенсацій ветеранам. ➤ Зменшення кількості реабілітаційних центрів та можливостей для реабілітації.	➤ Залучення міжнародної допомоги (ПРООН, Червоний Хрест). ➤ Розширення державних програм за рахунок грантів та позик міжнародних організацій. ➤ Оптимізація використання бюджетних коштів шляхом автоматизації та скорочення адміністративних витрат.

Джерело: розроблено автором за даними [5; 11; 18]

Оцінка основних викликів показує, що ключовими проблемами є низький рівень фінансування, недостатня цифровізація процесів, брак спеціалізованих центрів психологічної реабілітації та обмежений доступ до соціальних послуг у віддалених регіонах. Вирішення цих проблем потребує системного підходу, інтеграції цифрових інструментів, підвищення кваліфікації працівників соціальної сфери та розширення фінансових можливостей державних програм.

Брак спеціалізованих центрів реабілітації також ускладнює процес соціальної реінтеграції ветеранів. Станом на кінець 2023 року, в Україні діяло лише кілька великих центрів реабілітації, більшість із яких розташовані у великих містах. Розширення мережі таких центрів у регіонах може суттєво підвищити рівень підтримки ветеранів та зменшити негативні наслідки ПТСР.

Таким чином, інституційно-правові засади публічного управління у сфері соціальної реінтеграції ветеранів базуються на нормативно-правовій базі, інституційній системі та механізмах взаємодії суб'єктів управління. Основними нормативно-правовими актами є Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [63] та інші спеціальні нормативно-правові акти. Основним інституційним центром управління є Міністерство у справах ветеранів України [40], яке взаємодіє з іншими державними органами, місцевою владою та громадськими організаціями. Ефективність реалізації політики соціальної реінтеграції залежить від узгодженості дій усіх зацікавлених сторін та забезпечення належного фінансування програм підтримки ветеранів.

1.3 Механізми та інструменти публічного управління у сфері соціальної реінтеграції ветеранів

Механізми та інструменти публічного управління у сфері соціальної реінтеграції ветеранів відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного повернення колишніх військовослужбовців до цивільного життя. До них відносяться правові, інституційні, організаційні, економічні, інформаційні та моніторингові механізми. Їхнє функціонування сприяє створенню умов для повноцінної реінтеграції ветеранів у соціальне середовище та забезпечення їхньої соціальної та економічної стабільності. Такі механізми можна розглянути окремо як правовий, економічний, інституційний, вони включають нормативно-правові акти, інституційні структури, програми соціальної підтримки та співпрацю з громадянським суспільством, а також їх сукупність. Далі розглянемо більш детально кожен з них.

Як вже було зазначено у попередньому параграфі цієї магістерської роботи, нормативно-правова база є фундаментом для реалізації державної політики щодо ветеранів. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» визначає основні права та пільги для ветеранів, включаючи медичне обслуговування, соціальні виплати та професійну адаптацію. Цей закон забезпечує правову основу для соціальної реінтеграції ветеранів, встановлюючи механізми їх соціального захисту [40].

Особливу роль у цьому процесі відіграє економічний механізм, оскільки від фінансової незалежності ветерана значною мірою залежить його адаптація та інтеграція у суспільство. Економічний механізм публічного управління включає сукупність інструментів фінансової підтримки та економічної інтеграції ветеранів. Основною метою цього механізму є створення умов для забезпечення фінансової незалежності ветеранів та членів їхніх сімей, що сприяє їхній соціальній адаптації та підвищенню рівня економічної активності. Основними елементами економічного механізму є система соціальних виплат, підтримка працевлаштування, перекваліфікація та сприяння підприємницькій діяльності ветеранів.

Фінансова підтримка є основним інструментом економічного механізму. Вона включає виплати та пільги, передбачені законодавством, зокрема:

- грошові компенсації – виплати за шкоду здоров'ю, втрату працездатності або інвалідність, отримані внаслідок бойових дій;
- щомісячні соціальні виплати – державна фінансова допомога ветеранам та їхнім сім'ям, яка спрямована на компенсацію витрат на житло, ліки, послуги ЖКГ та інші базові потреби;
- одноразова матеріальна допомога – у разі настання надзвичайних подій або складних життєвих обставин;
- пільги на оплату комунальних послуг та проїзду – ці пільги покривають часткову або повну оплату житлово-комунальних послуг та проїзду в громадському транспорті.

Інституційні механізми включають діяльність спеціалізованих органів, таких як згадане вже раніше Міністерство у справах ветеранів України (Мінветеранів), яке координує реалізацію державної політики у сфері соціальної реінтеграції ветеранів [40]. Мінветеранів розробляє та впроваджує програми соціальної підтримки, співпрацює з іншими державними органами та громадськими організаціями для забезпечення комплексної допомоги ветеранам.

Організаційний механізм публічного управління у сфері соціальної реінтеграції ветеранів є комплексом організаційних структур, процесів та методів, які забезпечують координацію діяльності державних органів, місцевої влади, громадських організацій та міжнародних партнерів. Основною метою цього механізму є забезпечення узгодженості дій усіх зацікавлених сторін та підвищення ефективності надання соціальних послуг ветеранам та їхнім родинам.

Як зазначає Гомоляко О. В.: «організаційний механізм є основою системи публічного управління, оскільки саме через нього забезпечується ефективна взаємодія інституцій та виконання завдань державної політики» [8]. Цей механізм визначає, як мають діяти органи влади та інші суб'єкти, якими мають бути процедури надання послуг та як слід організовувати взаємодію між зацікавленими сторонами.

Організаційний механізм передбачає наявність чіткої структури суб'єктів, які здійснюють реінтеграцію ветеранів. Основними інституціями є:

Міністерство у справах ветеранів України – основний координатор політики у сфері реінтеграції ветеранів. Мінветеранів розробляє та впроваджує програми реінтеграції, співпрацює з міжнародними організаціями та контролює діяльність інших суб'єктів управління. Відповідно до Положення про Міністерство, одним із ключових його завдань є «організація роботи з адаптації та реінтеграції ветеранів у цивільне життя» [40].

Міністерство соціальної політики України, яке забезпечує доступ ветеранів до соціальних послуг, виплат та субсидій, а також контролює діяльність центрів соціальних послуг [38].

Міністерство охорони здоров'я України, що відповідає за організацію медичної допомоги та психологічної реабілітації ветеранів [37].

Органи місцевого самоврядування при цьому реалізують програми реінтеграції на місцевому рівні, створюють центри соціальної підтримки ветеранів та координують діяльність із залученням громадськості.

Громадські організації та волонтерські об'єднання – надають додаткову підтримку у вигляді консультаційних, психологічних та соціальних послуг.

Ефективний організаційний механізм передбачає стандартизовані процедури надання послуг ветеранам. Основними процедурами є:

- ідентифікація та реєстрація ветеранів — забезпечення доступу до послуг через електронний реєстр ветеранів;
- звернення через «єдине вікно» – Центри надання адміністративних послуг забезпечують можливість подачі заявок на отримання пільг і соціальних послуг через єдину точку доступу;
- автоматизовані процедури призначення виплат та пільг через інтегровану систему обробки заявок для спрощення доступу до виплат та компенсацій;
- контроль та моніторинг ефективності надання послуг через електронні реєстри та автоматизовані системи моніторингу здійснюється контроль за наданням послуг та рівнем їх задоволеності серед ветеранів.

Координація між суб'єктами управління є основним викликом організаційного механізму. Як підкреслює Є. П. Гордієнко, «відсутність узгоджених дій між державними інституціями призводить до дублювання функцій, неефективного використання ресурсів та затримки у наданні послуг ветеранам» [11].

З метою підвищення ефективності діяльності було створено:

- міжвідомчі робочі групи, до складу яких входять представники Мінветеранів, Мінсоцполітики, МОЗ, міжнародних організацій та громадських об'єднань;

- центри координації реінтеграції – організаційні підрозділи на місцевому рівні, що займаються координацією роботи громадських організацій та органів влади.

Інформаційна складова організаційного механізму включає інформування ветеранів про доступні послуги та можливості реінтеграції. Інформаційна підтримка здійснюється через:

- інформаційні платформи та онлайн-сервіси – офіційний веб-сайт Мінветеранів та тематичні портали для ветеранів;
- гарячі лінії та кол-центри, що забезпечують доступ до консультацій та довідкових послуг;
- проведення інформаційно-просвітницьких кампаній з метою поширення інформації серед ветеранів про їхні права, пільги та можливості для реінтеграції.

В той же час, попри існуючі досягнення, в організаційному механізмі існує низка проблем, зокрема: недостатній рівень координації між суб'єктами управління, через що відбувається дублювання функцій та суперечливі рішення щодо надання послуг; брак спеціалізованих фахівців та відсутність достатньої кількості фахівців у центрах надання соціальних послуг; обмежений доступ до інформації для ветеранів, через що далеко не всі ветерани обізнані про свої права та можливості отримання соціальної підтримки.

Організаційний механізм публічного управління у сфері соціальної реінтеграції ветеранів забезпечує взаємодію між державними органами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами. Основними елементами цього механізму є інституційна структура, стандартизовані процедури надання послуг, система міжвідомчої координації та інформаційно-комунікаційна підтримка. Впровадження електронних реєстрів ветеранів, цифрових платформ та автоматизованих систем дозволяє підвищити ефективність організаційного механізму. Для подолання існуючих проблем необхідно забезпечити належну координацію між суб'єктами управління,

підвищити кваліфікацію працівників центрів соціальної підтримки та розширити доступ ветеранів до інформації про їхні права.

Програми соціальної підтримки спрямовані на забезпечення ветеранів необхідними послугами та ресурсами для їх успішної реінтеграції. Ці програми включають професійну адаптацію, психологічну реабілітацію, медичне обслуговування та забезпечення житлом. Наприклад, Мінветеранів розробило уніфікований механізм впровадження соціальної та професійної адаптації українських захисників та членів їхніх родин, що сприяє ефективній реінтеграції ветеранів у суспільство [41]

Співпраця з громадянським суспільством є ще одним важливим елементом у процесі соціальної реінтеграції ветеранів. Громадські організації та волонтерські ініціативи надають додаткову підтримку ветеранам, сприяють їх соціальній адаптації та інтеграції в громади. Як зазначає у своїй статті Є. Родіонов: «механізми соціальної взаємодії влади та громадськості сприятимуть побудові відкритого демократичного суспільства, в якому люди будуть довіряти органам публічної влади та спільними зусиллями вирішувати проблеми соціально-економічного розвитку» [67].

Міжнародна співпраця також відіграє значну роль у процесі соціальної реінтеграції ветеранів. Залучення міжнародних організацій та партнерів сприяє обміну досвідом, впровадженню передових практик та залученню додаткових ресурсів для підтримки ветеранів. Наприклад, Програма реінтеграції ветеранів, яку реалізує IREX in Ukraine за підтримки Державного департаменту США, організовує форуми та заходи, спрямовані на обговорення стратегій, викликів та перспектив реінтеграції ветеранів [64; 71].

Цифровізація процесів є важливим інструментом для підвищення ефективності надання послуг ветеранам. Впровадження електронних реєстрів, онлайн-сервісів та цифрових платформ дозволяє спростити доступ ветеранів до необхідних послуг, забезпечити прозорість та оперативність у взаємодії з державними органами. Як зазначає міністр у справах ветеранів Юлія Лапутіна, «за рік до демобілізації держава вже має знати, скільки та в якій області буде

демобілізовано людей, і підготувати для них відповідні програми. І такий перехід має відбуватися на цифровому рівні, автоматично» [39].

У цьому аспекті доцільно також згадані і про освітні та інформаційні кампанії, які сприяють підвищенню обізнаності ветеранів про їхні права, доступні послуги та можливості. Проведення тренінгів, семінарів та інформаційних сесій допомагає ветеранам адаптуватися до цивільного життя, отримати нові знання та навички, необхідні для успішної інтеграції в суспільство. Моніторинг та оцінка ефективності реалізованих програм і заходів дозволяють виявляти недоліки та вчасно вносити корективи для покращення процесу реінтеграції. Регулярний аналіз результатів сприяє підвищенню якості наданих послуг та забезпеченню відповідності потребам ветеранів.

Узагальнення наведеної вище інформації дозволяє згрупувати основні механізми та інструменти та представити їх у вигляді таблиці (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Основні механізми та інструменти публічного управління у сфері соціальної реінтеграції ветеранів

Механізм	Зміст механізму	Основні інструменти	Приклади реалізації
Правовий механізм	Система правових норм та нормативно-правових актів, які регулюють права та обов'язки ветеранів, визначають порядок надання соціальної підтримки.	Закони та підзаконні акти: – Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; – Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю». Постанови КМУ та інструкції органів державної влади.	Забезпечення соціальних пільг для ветеранів (житлові субсидії, право на пільговий проїзд, пільги на оплату комунальних послуг). Регулювання умов працевлаштування та професійної адаптації ветеранів.
Інституційний механізм	Система державних та недержавних інституцій, які забезпечують реалізацію політики реінтеграції ветеранів через	Ключові інституції: – Міністерство у справах ветеранів України (Мінветеранів); – Міністерство соціальної політики (Мінсоцполітики); – Міністерство охорони здоров'я (МОЗ);	Робота Мінветеранів та створення Єдиного державного реєстру ветеранів. Співпраця Мінветеранів із ПРООН та Міжнародною організацією з міграції

	координацію діяльності різних суб'єктів управління.	– Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП); – громадські організації та волонтерські об'єднання.	(МОМ) у створенні програм психосоціальної підтримки ветеранів.
Організаційний механізм	Система процедур та алгоритмів організації надання послуг, створення та функціонування установ, які надають підтримку ветеранам.	Інструменти: – Центри соціальної підтримки ветеранів (у форматі «єдиного вікна»); – Реабілітаційні центри для ветеранів. – Центри перекваліфікації та професійного навчання.	Діяльність центрів соціальної підтримки, що забезпечують "єдине вікно" для подачі заявок на отримання послуг. Реабілітаційні центри для ветеранів, що надають психологічну підтримку та реабілітаційні послуги.
Економічний механізм	Фінансова підтримка та інструменти економічної інтеграції ветеранів у суспільство через забезпечення фінансової незалежності.	Інструменти фінансової підтримки: – щомісячні виплати (соціальна допомога); – одноразова матеріальна допомога; – пільги на оплату комунальних послуг та проїзду. Інструменти економічної інтеграції: – квотування робочих місць для ветеранів; – гранти та мікрокредити для ветеранів-підприємців; – податкові пільги для ветеранів, які відкривають власний бізнес.	Надання грантів та мікрокредитів для відкриття бізнесу ветеранами. Запуск програм перепідготовки та перекваліфікації ветеранів за допомогою Мінветеранів та МОП. Виплата пільг на оплату комунальних послуг для ветеранів.
Інформаційний механізм	Система заходів, спрямованих на інформування ветеранів про їхні права, послуги та можливості реінтеграції.	Інструменти інформаційної підтримки: – гарячі лінії та контактні центри; – платформа "Veteran Hub"; – онлайн-кабінети ветеранів на державних платформах; – інформаційно-просвітницькі кампанії та інформаційні бюлетені.	Запуск Veteran Hub – платформи, що надає інформаційну та психологічну підтримку ветеранам та членам їхніх родин. Створення електронного кабінету ветерана, де можна дізнатися про доступні послуги та подати заявку на соціальну допомогу.
Міжнародна співпраця	Залучення міжнародних організацій та партнерів до реалізації	Інструменти співпраці: – фінансування міжнародними партнерами; – психосоціальна підтримка від ПРООН,	Участь МОМ у впровадженні програм психосоціальної підтримки ветеранів та членів їхніх сімей.

	програм підтримки ветеранів та впровадження кращих практик.	Червоного Хреста та МОМ; – проведення тренінгів та програм обміну досвідом; – участь міжнародних експертів у роботі міжвідомчих груп.	ПРООН та інші міжнародні організації фінансують створення та оснащення центрів реабілітації для ветеранів. Міжнародна підтримка у створенні онлайн-платформ для інформування ветеранів.
--	---	---	--

Джерело: розроблено автором за даними [5; 11; 18]

Таким чином, системний підхід до публічного управління у сфері реінтеграції ветеранів потребує використання взаємопов'язаних механізмів, які забезпечують комплексну підтримку ветеранів. Кожен із цих механізмів виконує свою роль у забезпеченні соціальної стабільності та інтеграції ветеранів:

1) Правовий механізм створює нормативно-правову основу для реалізації політики реінтеграції.

2) Інституційний механізм забезпечує управлінську координацію між основними суб'єктами управління.

3) Організаційний механізм формує інфраструктуру підтримки ветеранів через створення реабілітаційних центрів та соціальних сервісів.

4) Економічний механізм спрямований на фінансову підтримку та економічну інтеграцію ветеранів через працевлаштування, підприємництво та фінансову допомогу.

5) Інформаційний механізм забезпечує доступ ветеранів до інформації через платформи та контактні центри.

6) Міжнародна співпраця сприяє впровадженню передового міжнародного досвіду та залученню додаткових фінансових ресурсів.

Без сумніву, що саме злагоджена одночасна взаємодія цих механізмів дозволяє створити комплексну систему підтримки ветеранів та ветеранок, яка має відповідати сучасним викликам і потребам суспільства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ТА ВЕТЕРАНОК В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз чинної нормативно-правової бази у сфері реінтеграції ветеранів

Питання реінтеграція ветеранів війни в Україні регулюється комплексом нормативно-правових актів, які визначають права, обов'язки та механізми соціального захисту цієї категорії громадян. Важливість нормативно-правової бази в контексті реінтеграції ветеранів та ветеранок в Україні пов'язано, в першу чергу, з тим, що кардинально вирішити та спростити ці питання можливо лише завдяки відповідному законодавчому механізму. З метою аналізу чинної законодавчої база в контексті мети дослідження, спробуємо визначити основні нормативно-правові акти, що регулюють питання у цій сфері, а також надати коротку характеристику кожному з них.

Конституцією України гарантоване право громадянина на участь в управлінні суспільними справами, рівний доступ громадян до служби в державних органах влади та в структурах місцевого самоврядування, право на вільний доступ до інформації, право на подання індивідуальних та колективних звернень до владних органів і до посадових осіб. Надається право на звернення до державних органів, до структур місцевого самоврядування, а також до службових осіб даних інституцій, в обов'язки яких входить розгляд отриманих звернень та у нормативно визначені строки надати обґрунтовану відповідь [30].

Далі, в першу чергу, слід виокремити вже неодноразово згаданий в межах цієї роботи, основоположний Закон України *«Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»*, який встановлює правові засади державної політики щодо ветеранів війни та членів їхніх сімей. Цей закон визначає категорії

осіб, які мають право на пільги та соціальні гарантії, а також окреслює основні напрями державної підтримки [63].

Закон України «Про доступ до публічної інформації». Цей закон є ключовим інструментом, який спрямований на гарантування прозорості та відкритості у діяльності владних структур перед громадянами. Він забезпечує прозорість усіх суб'єктів влади, створює і регулює шляхи забезпечення прав громадськості мати доступ до публічної інформації. Даний закон не діє на відносини щодо одержання інформації суб'єктами влади, котрі здійснюють свої функції, а також щодо сфери звернень громадян, котрі регулюються спеціальним законом [56]. Основна суть цього закону полягає в гарантуванні прав громадськості на одержання інформації від публічних органів.

Важливим елементом нормативної бази є також підзаконні акти, які деталізують положення основного закону та визначають конкретні механізми його реалізації. Зокрема, постанови Кабінету Міністрів України регулюють питання надання соціальних послуг, забезпечення житлом, медичного обслуговування та професійної адаптації ветеранів. Наприклад, Постанова КМУ № 413 від 20 серпня 2014 року «Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб ... у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України» визначає процедуру надання відповідного статусу та перелік необхідних документів [59].

Окрім законодавчих та підзаконних актів, важливу роль у сфері реінтеграції ветеранів відіграють відомчі нормативні документи, розроблені, зокрема, Мінветеранів. Ці документи регулюють питання організації надання соціальних послуг, взаємодії з іншими органами виконавчої влади та громадськими організаціями, а також визначають стандарти якості послуг, що надаються ветеранам. Зокрема, накази Міністерства встановлюють порядок ведення Єдиного державного реєстру ветеранів війни, що є ключовим інструментом для обліку та контролю за наданням соціальних гарантії.

Питанням аналізу нормативно-правового забезпечення у цій сфері приділяють чимало уваги і сучасні науковці, які підкреслюють, що ефективна

реінтеграція ветеранів потребує комплексного підходу, який включає не лише надання матеріальної допомоги, але й психологічну підтримку, професійну перепідготовку та сприяння у працевлаштуванні. Як зазначає дослідник Ліжевський А.Л.: «..успішна соціальна адаптація ветеранів можлива лише за умови скоординованої діяльності державних органів, громадських організацій та самого ветерана» [34].

Узагальнення наведеної вище інформації дозволяє згрупувати основні закони, що регламентують питання реінтеграції ветеранів та ветеранок і представити їх у вигляді таблиці (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Основні закони у сфері реінтеграції ветеранів та ветеранок в Україні

Назва закону	Стисла характеристика
Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»	Основоположний закон, який визначає правовий статус ветеранів війни, їхні права, соціальні гарантії та пільги. Він окреслює механізми надання соціальної допомоги, професійної адаптації, забезпечення медичними послугами та іншими пільгами ветеранам та їхнім родинам.
Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»	Встановлює права та гарантії соціального захисту осіб з інвалідністю, зокрема ветеранів з інвалідністю, визначає порядок їхньої реабілітації, забезпечення доступу до освіти, роботи та медичних послуг.
Закон України «Про соціальні послуги»	Регламентує надання соціальних послуг вразливим категоріям населення, зокрема ветеранам війни та членам їхніх сімей. Закон визначає види соціальних послуг та механізми їх надання через систему державних та недержавних організацій.
Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»	Встановлює правові засади, організаційні та фінансові механізми реабілітації осіб з інвалідністю, включно з ветеранами війни. Закон визначає порядок організації та надання реабілітаційних послуг та передбачає створення спеціалізованих центрів реабілітації.
Закон України «Про пенсійне забезпечення»	Регулює порядок призначення та виплати пенсій ветеранам війни, зокрема учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам сімей загиблих. Закон визначає особливий порядок обчислення пенсій для цієї категорії громадян.

Крім того, слід виокремити низку законів, які опосередковано мають відношення до теми дослідження (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Спеціальні закони у сфері реінтеграції ветеранів та ветеранок в Україні

Назва закону	Стисла характеристика
Закон України «Про зайнятість населення»	Визначає механізми сприяння працевлаштуванню ветеранів війни та осіб з інвалідністю. Закон передбачає професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації ветеранів, а також квотування робочих місць для цієї категорії громадян.
Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»	Визначає порядок надання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, до складу яких можуть входити ветерани війни та члени їхніх сімей. Закон забезпечує фінансову підтримку для сімей, які мають низький рівень доходу.
Закон України «Про основи національної безпеки України»	Закон визначає правові засади формування та реалізації національної безпеки, включно з питаннями реінтеграції ветеранів у мирне суспільство. Закон спрямований на забезпечення соціальної стійкості, зокрема шляхом адаптації військових до мирного життя після виконання бойових завдань.
Закон України «Про волонтерську діяльність»	Визначає правові засади волонтерської діяльності та передбачає механізми залучення волонтерів до підтримки ветеранів війни. Волонтери надають психологічну та соціальну підтримку ветеранам та їхнім сім'ям у процесі реінтеграції у суспільство.
Закон України «Про публічні електронні реєстри»	Закон створює правову основу для функціонування публічних реєстрів, включно з Єдиним державним реєстром ветеранів війни (ЄДРВВ). Він забезпечує правову базу для створення, адміністрування та обміну даними між

Отже, як можна побачити вище, законодавча база у сфері реінтеграції ветеранів має комплексний характер і включає як загальні акти, що охоплюють соціальні гарантії для всіх громадян (наприклад, Закони «Про зайнятість населення», «Про соціальні послуги»), так і спеціальні закони, орієнтовані на захист прав ветеранів війни (наприклад, Закон «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»).

Вкотре в рамках цього дослідження слід наголосити, що значущу роль у реалізації політики реінтеграції відіграє Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», який закладає основи для всіх інших нормативно-правових актів у цій сфері. Завдяки цьому закону ветерани отримують право на соціальні гарантії, пільги та доступ до послуг з медичної, психологічної та соціальної реабілітації.

Важливу роль також відіграє Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», який визначає механізми реабілітації та соціальної адаптації для ветеранів, які отримали інвалідність унаслідок війни. Цей закон сприяє створенню центрів реабілітації та визначає механізми надання реабілітаційних послуг.

Крім того, наприкінці цього параграфу, слід виділити Закон України «Про публічні електронні реєстри», який є правовою основою для роботи Єдиного державного реєстру ветеранів війни. Завдяки цьому реєстру спрощується доступ ветеранів до соціальних послуг та зменшуються бюрократичні бар'єри під час отримання пільг та компенсацій.

Таким чином, без сумніву, що законодавча база у сфері реінтеграції ветеранів охоплює широкий спектр питань: від соціального захисту до реабілітації, зайнятості та підтримки через волонтерські організації. Ключовими напрямками є забезпечення прав ветеранів на пільги, доступ до медичних та реабілітаційних послуг, професійна адаптація та працевлаштування. Ефективність реалізації державної політики значною мірою залежить від чіткості та узгодженості нормативно-правових актів. Постійне оновлення законодавчої бази відповідно до викликів часу та актуальних потреб ветеранів є запорукою успішної реінтеграції військових у суспільство.

Варто також зазначити, що чинна нормативно-правова база у сфері реінтеграції ветеранів постійно оновлюється та вдосконалюється з урахуванням сучасних викликів та потреб суспільства. Проте, існує необхідність у подальшій гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, що сприятиме підвищенню ефективності соціальної підтримки ветеранів.

2.2 Оцінка ефективності діяльності суб'єктів публічного управління у сфері реінтеграції ветеранів в Україні

Оцінка ефективності діяльності суб'єктів публічного управління у сфері реінтеграції ветеранів в Україні є одним з ключових аспектів забезпечення належної соціальної адаптації та підтримки ветеранів. Відповідно до Положення про Міністерство у справах ветеранів України, саме цей орган є центральним у системі виконавчої влади, відповідальним за формування та реалізацію державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Науковці підкреслюють, що ефективність державного управління визначається здатністю органів влади досягати поставлених цілей з оптимальним використанням ресурсів. Як зазначає Власенко Т. О., «результативність діяльності – це комплексна оцінка ефективності, економічності, конкурентоспроможності та стійкості економічного та фінансового розвитку господарюючих суб'єктів» [7]. У контексті реінтеграції ветеранів це означає, що суб'єкти публічного управління повинні не лише надавати соціальні послуги, але й забезпечувати їхню якість та доступність.

Мінветеранів здійснює моніторинг та оцінку ефективності бюджетних програм, спрямованих на підтримку ветеранів. Звіти про виконання цих програм публікуються на офіційному сайті міністерства, що забезпечує прозорість та підзвітність діяльності. Проте, як зазначається в дослідженні «Соціальні послуги для ветеранів та ветеранок у громадах: виклики та потреби»: спроможність громад надавати якісні соціальні послуги ветеранам є нерівномірною, що вимагає підвищення координації між центральними та місцевими органами влади [71].

Ефективність діяльності суб'єктів публічного управління у сфері реінтеграції ветеранів також залежить від наявності чітких критеріїв оцінки. Як зазначає Яремко Л. М., «розкрито змістові і системні критерії, які використовуються для встановлення ефективності у сфері публічного

управління та адміністрування» [80]. Це свідчить про необхідність розробки та впровадження стандартизованих показників ефективності, які б дозволяли об'єктивно оцінювати результати діяльності відповідних органів.

Далі розглянемо найбільш відомі та ефективні інструменти, які створені та адмініструються суб'єктами публічного управління у сфері реінтеграції ветеранів в Україні.

Так, у 2019 році в Україні було здійснено законодавче врегулювання створення та функціонування Єдиного державного реєстру ветеранів війни (далі за текстом – ЄДРВВ), який є сучасною державною інформаційно-телекомунікаційною системою [52]. Основна мета цієї системи полягає у забезпеченні обліку, зберігання та адміністрування інформації про ветеранів війни та членів їхніх сімей, а також у координації діяльності між державними органами та органами місцевого самоврядування.

Головними завданнями ЄДРВВ є:

- облік та зберігання інформації про відповідні категорії осіб;
- забезпечення доступу до соціальних гарантій та пільг – реєстр дозволяє автоматизувати процес реалізації пільг і соціальних гарантій для осіб, які мають відповідний статус;
- адміністрування потреб осіб, що обліковуються у реєстрі, зокрема, це організація доступу до послуг, моніторинг соціальної підтримки та контроль за наданням допомоги;
- міжвідомча взаємодія, з метою забезпечення обміну інформацією між центральними органами виконавчої влади та ОМС для спрощення процедур надання соціальних послуг ветеранам та членам їхніх сімей.

Розробником та розпорядником Єдиного державного реєстру ветеранів війни є Міністерство у справах ветеранів України. Відповідно до наказу Міністерства від 09 лютого 2023 року № 26, система ЄДРВВ була офіційно введена в постійну експлуатацію. Цей реєстр став наступником Єдиного реєстру учасників антитерористичної операції (АТО) та осіб, які брали участь у заходах

із забезпечення національної безпеки та оборони, а також відсічі та стримування агресії з боку російської федерації.

Правовою основою для створення та функціонування ЄДРВВ є положення Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», який визначає категорії осіб, які підлягають внесенню до реєстру, а також порядок реалізації їхніх прав на соціальні пільги та державні гарантії.

Для забезпечення повноти та актуальності даних, інформація про осіб, які мають право на включення до ЄДРВВ, надходить з декількох джерел. Відомості для реєстру передаються від державних органів та установ, що забезпечують визначення статусу ветеранів та учасників бойових дій.

Інформація від комісій з питань визначення статусу учасників бойових дій Ці відомості надходять від комісій, які функціонують у низці державних органів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Інформація про органи влади, в яких створено профільні комісії з питань визначення статусу учасників бойових дій у державних органах

Державний орган	Основна інформація, яка надходить від комісій	Основні функції комісій
Міністерство оборони України (МОУ)	Інформація про військовослужбовців Збройних Сил України, які брали участь у бойових діях, антитерористичних операціях та заходах із забезпечення національної безпеки та оборони.	Приймає рішення про надання статусу учасника бойових дій (УБД) для військовослужбовців ЗСУ. Подає відомості до Мінветеранів для внесення до ЄДРВВ.
Міністерство внутрішніх справ України (МВС)	Інформація про осіб, які проходили службу у підрозділах МВС та брали участь у забезпеченні громадського порядку під час АТО/ООС або виконували інші спеціальні завдання у зоні бойових дій.	Приймає рішення про надання статусу УБД для поліцейських, працівників підрозділів швидкого реагування та спецпризначенців МВС. Передає дані до Мінветеранів для внесення до ЄДРВВ.
Національна гвардія України (НГУ)	Інформація про військовослужбовців Національної гвардії України, які брали участь у бойових діях, забезпечували громадський	Приймає рішення про надання статусу УБД для військовослужбовців НГУ. Передає дані до Мінветеранів для включення до ЄДРВВ.

	порядок у зоні бойових дій або виконували спеціальні завдання.	
Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС)	Інформація про рятувальників та співробітників ДСНС, які брали участь у ліквідації наслідків бойових дій, надзвичайних ситуацій та евакуації населення в зоні бойових дій.	Приймає рішення про надання статусу УБД для працівників та рятувальників ДСНС. Подає інформацію до Мінветеранів для внесення до ЄДРВВ.
Служба безпеки України (СБУ)	Інформація про співробітників СБУ, які брали участь у спеціальних операціях із забезпечення національної безпеки, контррозвідувальної діяльності та боротьби з тероризмом у зоні бойових дій.	Приймає рішення про надання статусу УБД для працівників СБУ, які виконували завдання у межах АТО/ООС та інших спеціальних операцій. Передає інформацію до Мінветеранів для внесення до ЄДРВВ.
Служба зовнішньої розвідки України (СЗРУ)	Інформація про розвідників, які брали участь у забезпеченні державної безпеки, виконували завдання у зоні бойових дій або забезпечували оперативну підтримку бойових операцій.	Приймає рішення про надання статусу УБД для співробітників СЗРУ. Передає відомості до Мінветеранів для включення до ЄДРВВ.
Державна прикордонна служба України (ДПСУ)	Інформація про прикордонників, які брали участь у забезпеченні охорони державного кордону, захисті кордону під час бойових дій або спеціальних операцій у зоні проведення АТО/ООС.	Приймає рішення про надання статусу УБД для прикордонників, які брали участь у забезпеченні національної безпеки та оборони. Передає дані до Мінветеранів для внесення до ЄДРВВ.
Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку)	Інформація про працівників, які брали участь у забезпеченні кібербезпеки та захисту інформаційних систем під час військових дій або виконували інші стратегічно важливі завдання.	Приймає рішення про надання статусу УБД для працівників Держспецзв'язку. Передає відомості до Мінветеранів для включення до ЄДРВВ.
Адміністрація Державної спеціальної служби транспорту (Держспецтрансслужба)	Інформація про військовослужбовців, які забезпечували логістичну підтримку, транспортування військової техніки та матеріально-технічних ресурсів у зоні бойових дій.	Приймає рішення про надання статусу УБД для військовослужбовців Держспецтрансслужби. Подає відомості до Мінветеранів для внесення до ЄДРВВ.
Офіс Генерального прокурора України	Інформація про прокурорів та слідчих, які брали участь у документуванні воєнних злочинів, розслідуванні злочинів,	Приймає рішення про надання статусу УБД для прокурорів та слідчих, які працювали в зоні бойових дій або брали участь у

	пов'язаних із військовими діями або подіями в зоні бойових дій.	процесах розслідування. Передає відомості до Мінветеранів для внесення до ЄДРВВ.
Управління державної охорони України (УДО)	Інформація про співробітників УДО, які забезпечували охорону державних об'єктів та високопосадовців під час військових дій та в умовах надзвичайних ситуацій.	Приймає рішення про надання статусу УБД для працівників УДО. Передає інформацію до Мінветеранів для включення до ЄДРВВ.

Джерело: розроблено автором

Кожна з комісій з питань визначення статусу учасників бойових дій забезпечують оперативність та прозорість процедури надання відповідного статусу. Кожен державний орган має власну комісію, яка перевіряє документи, приймає рішення та передає відомості до Міністерства у справах ветеранів України для внесення даних до Єдиного державного реєстру ветеранів війни. Відсутність єдиної процедури для всіх органів може створювати ризики затримок у прийнятті рішень, проте автоматизація та цифровізація цих процесів дозволяють мінімізувати помилки. Сьогодні держава активно впроваджує електронні інструменти для спрощення передачі інформації між органами та забезпечення доступу ветеранів до пільг та соціальних послуг.

Дані про надання або позбавлення статусу учасника війни, особи з інвалідністю внаслідок війни або члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника України надходять від структурних підрозділів з питань соціального захисту населення районних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Інформація про виплати одноразової допомоги та визначення статусу учасника бойових дій надходить також від міжвідомчої комісії, яка приймає рішення щодо учасників добровольчих формувань та волонтерів, які брали участь у заходах із забезпечення національної безпеки та оборони.

Окремо слід наголосити, що Міністерство у справах ветеранів України виконує роль розпорядника та держателя даних, які зберігаються в реєстрі. Основні функції Мінветеранів у цьому контексті включають:

- управління та адміністрування даних, з метою забезпечення цілісності, конфіденційності та доступності інформації у реєстрі;
- контроль за актуальністю даних, зокрема, оновлення та своєчасне внесення змін до реєстру у разі надання, зміни або позбавлення статусу ветерана чи члена сім'ї загиблого Захисника України;
- захист персональних даних відповідно до вимог законодавства у сфері захисту інформації та персональних даних.

Функціонування Єдиного державного реєстру ветеранів війни забезпечує низку важливих можливостей як для самих ветеранів, так і для держави. Завдяки доступу до ЄДРВВ органи влади можуть швидше обробляти заявки ветеранів на отримання пільг та соціальної допомоги. Соціальні працівники та органи влади отримують доступ до необхідних відомостей без затримок, що спрощує надання послуг ветеранам. Автоматизація процесів нарахування пільг дозволяє зменшити ймовірність помилок та неправомірного використання бюджетних коштів. Обробка та зберігання інформації здійснюється з урахуванням сучасних стандартів кібербезпеки та захисту персональних даних.

Таким чином, ЄДРВВ є сучасним інструментом для підвищення ефективності державного управління у сфері соціального захисту ветеранів. Він спрощує доступ ветеранів та їхніх сімей до соціальних послуг і пільг, забезпечує оперативність обробки заявок та посилює контроль за використанням державних ресурсів. Ефективне адміністрування реєстру Мінветеранів дозволяє створити прозору систему соціального захисту та підвищити довіру громадськості до державних інституцій.

Крім проаналізованого вище Реєстра, в межах цього підрозділу доцільним буде згадати веб-портал е-Ветеран, який є комплексним інформаційним ресурсом, створеним для надання всебічної підтримки ветеранам війни та членам їхніх родин [52]. Він об'єднує різноманітні сервіси та інформаційні розділи, спрямовані на забезпечення соціального захисту, доступу до пільг, психологічної допомоги та інших важливих послуг.

Зокрема, основні розділи порталу:

1. *Гарантії та пільги.* Цей розділ містить детальну інформацію про права, пільги та гарантії, які надає держава ветеранам та їхнім сім'ям. Тут можна ознайомитися з пільгами на проїзд, навчання, комунальні послуги, медичне обслуговування та іншими соціальними гарантіями.

2. *Статуси.* У цьому розділі надається інформація про різні статуси, які можуть отримати ветерани та члени їхніх сімей, зокрема:

- статус учасника бойових дій;
- статус особи з інвалідністю внаслідок війни;
- статус учасника війни;
- статус члена сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни.

Кожен підрозділ містить умови для отримання відповідного статусу.

3. *Психологічні послуги.* Цей розділ пропонує перелік суб'єктів, включених до Реєстру надавачів послуг із психологічної допомоги для ветеранів та членів їхніх родин. Тут можна знайти контакти фахівців та організацій, які надають безоплатну психологічну підтримку.

4. *Електронні сервіси.* Цей розділ містить інструменти для подання заяв та отримання послуг в електронному форматі, зокрема:

- заява щодо супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб;
- заява на участь у відборі на посаду фахівця із супроводу ветеранів.

Також надається інформація про отримання електронного підпису, необхідного для користування цими сервісами.

5. *e-Карта послуг* для ветеранів війни в громадах. Цей інтерактивний інструмент відображає послуги, які надаються ветеранам та членам їхніх сімей державними, недержавними та міжнародними організаціями в різних громадах України. Карта регулярно оновлюється, забезпечуючи актуальну інформацію про доступні послуги.

5. *MARTA (Mental Adaptation and Rehabilitation Tools and Analysis)* Цей ресурс розроблено для захисників, захисниць та членів їхніх родин. Він дозволяє самостійно перевірити стан психічного здоров'я та отримати рекомендації щодо його покращення.

6. *е-Карта вакансій* державної служби та органів місцевого самоврядування для ветеранів. Цей сервіс надає інформацію про вакансії в державних органах, органах місцевого самоврядування та військових адміністраціях по всій Україні, сприяючи працевлаштуванню ветеранів.

Відповідно, портал *е-Ветеран* створює широкі можливості для ветеранів та їхніх сімей, зокрема [52]:

- доступ до актуальної інформації про пільги та гарантії, де ветерани можуть ознайомитися з повним переліком державних пільг, умовами їх отримання та необхідними документами;
- отримання електронних послуг;
- можливість подання заяв та отримання консультацій в електронному форматі спрощує доступ до необхідних сервісів;
- психологічна підтримка, зокрема, через портал можна знайти контакти фахівців та організацій, які надають безоплатну психологічну допомогу, а також скористатися онлайн-інструментами для самостійної оцінки психічного стану;
- пошук вакансій, створена інтерактивна карта вакансій допомагає ветеранам знайти роботу в державних структурах та органах місцевого самоврядування;
- інформація про освітні можливості, де є дані про програми професійної адаптації, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації для ветеранів.

Отже, завдяки порталу *е-Ветеран*, ветерани, ветеранки та члени їхніх сімей отримують централізований доступ до необхідної інформації та послуг, що сприяє їхній соціальній адаптації та інтеграції в суспільство.

Таким чином, оцінка ефективності діяльності суб'єктів публічного управління у сфері реінтеграції ветеранів в Україні потребує комплексного підходу, що включає аналіз і моніторинг різноманітних програм, аналіз їх результативності та врахування наукових рекомендацій щодо покращення управлінських процесів. Лише за таких умов можна забезпечити належний рівень соціального захисту та реінтеграції ветеранів у суспільство.

2.3 Можливості впровадження досвіду зарубіжних країн у сфері реінтеграції ветеранів в умовах повоєнного відновлення України

В умовах повоєнного відновлення України надзвичайно важливо вивчити та адаптувати зарубіжний досвід реінтеграції ветеранів, щоб забезпечити ефективну соціальну адаптацію колишніх військовослужбовців. Реінтеграція ветеранів після участі у військових конфліктах є ключовим завданням для багатьох країн. У кожній державі створюються спеціальні програми, що спрямовані на фізичну та психологічну реабілітацію військових, а також їх соціальну інтеграцію у громади.

Для України ця проблема набула особливої актуальності ще у 2014 році, після початку перших бойових дій на Сході країни. Згідно з офіційною інформацією, ще до початку повномасштабного російського вторгнення у лютому 2022 року, статус учасника бойових дій вже мали 369 451 осіб [41].

Підходи до реінтеграції відрізняються залежно від контексту та потреб кожної країни. Зазвичай це державні та місцеві ініціативи, спрямовані на підтримку повернення військових до цивільного життя. Особливу увагу приділяють урахуванню специфіки військових конфліктів та культурних особливостей кожної країни. Зокрема, показовим є досвід тих країн, які в останні роки брали участь у бойових діях, і відповідно наразі опікуються питаннями ветеранів тих подій. В першу чергу, розглянемо досвід США у цій сфері. Як зазначають дослідники, основними напрямками реінтеграції військових у США є соціальна адаптація, психологічний супровід, професійна перекваліфікація та підтримка з житлом. Важливу роль у цьому процесі відіграють військові соціальні працівники, які надають фахову підтримку військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей [76; 84].

Крім того, слід відзначити, що опікою над ветеранами у США займається Міністерство у справах ветеранів, яке включає кілька ключових підрозділів. Серед них:

- Адміністрація медичного забезпечення (Veterans Health Administration), яке забезпечує доступ ветеранів до медичних послуг та охорони здоров'я.

- Адміністрація з питань пільг та привілеїв (Veterans Benefits Administration), що займається наданням пільг, фінансової допомоги та інших соціальних виплат.

- Адміністрація національних кладовищ (National Cemetery Administration), яке відповідає за організацію поховань та утримання військових меморіалів і кладовищ для ветеранів.

Досвід США є показовим, тому що щорічно близько 200 000 чоловіків і жінок залишають лави збройних сил США та повертаються до цивільного життя. Цей процес у США відомий як «перехід військових до цивільного життя» і є важливим етапом у житті ветеранів. Щоб підтримати цей перехід, діє спеціальна Програма допомоги в перехідному періоді (Transition Assistance Program, TAP), що функціонує згідно зі ст. 10 U.S.C. [89].

Координацію TAP здійснюють кілька державних структур, серед яких:

- Міністерство оборони;
- Міністерство праці;
- Міністерство освіти;
- Міністерство внутрішньої безпеки;
- Міністерство у справах ветеранів;
- Адміністрація малого бізнесу;
- Управління з питань державного персоналу.

Програма TAP доступна онлайн, і військовослужбовці можуть долучатися до неї ще під час активної служби. Важливою складовою програми є тренінг Transition GPS (цілі, план, успіх), спрямований на розвиток у військових життєвих компетенцій, навичок фінансового планування та створення індивідуального плану переходу до цивільного життя. Цей підхід сприяє підвищенню рівня готовності військових до нових викликів та інтеграції у суспільство після служби [89].

Таким чином, можна узагальнити деякі практики реінтеграції ветеранів у США та можливості для адаптації в Україні. У цьому аспекті, зокрема, можна визначити такі.

Працевлаштування ветеранів та членів їхніх сімей, що є однією з важливих практик, яка може стати прикладом для України. Це обов'язкова умова щодо працевлаштування ветеранів та їхніх подружжів компаніями, які беруть участь у державних тендерах у США. Такий підхід сприяє підвищенню рівня зайнятості серед ветеранів та інтеграції їх у цивільний сектор економіки.

Значну роль у процесі реінтеграції відіграють програми забезпечення ветеранів житлом. Ветерани можуть отримати пільгові кредити для придбання житла та фінансову допомогу на адаптацію житла до потреб осіб із інвалідністю. У 2023 році на реалізацію таких програм було виділено 303 мільярди доларів через Департамент у справах ветеранів США.

Особливий акцент у США робиться на підтримці ветеранів із інвалідністю. Цим займається Національний фонд ветеранів з інвалідністю (DVNF), який запроваджує спеціалізовані програми допомоги та підтримки. Важливою ініціативою є програма AgrAbility, що націлена на підтримку ветеранів, які проживають у сільській місцевості та прагнуть займатися фермерством. Ця ініціатива сприяє не лише соціально-економічній інтеграції ветеранів, а й розвитку малого підприємництва, що може бути корисним і для українського контексту [76; 84].

Проблеми, з якими стикалися ветерани США після повернення з війни у В'єтнамі, сприяли глибшому усвідомленню необхідності систематичної підтримки військовослужбовців. Наслідки так званого «в'єтнамського синдрому» стали поштовхом до створення ефективних профілактичних заходів для військових. Нині у США працюють Центри управління бойовим стресом, де військові отримують допомогу у подоланні симптомів посттравматичного стресового розладу (ПТСР), тривожності та депресії.

Для покращення фізичного та психічного стану військових та членів їхніх сімей у США діють курортні центри, центри відпочинку та пансіонати. Ці установи підпорядковані медичній службі Збройних сил США і дозволяють військовим та ветеранам покращити своє здоров'я та відновити сили після активної служби.

Отже, застосування американських практик у реінтеграції ветеранів може мати значний вплив на Україну. Врахування досвіду у створенні програм житлової підтримки, працевлаштування, соціальної адаптації та роботи з ветеранами з інвалідністю сприятиме зміцненню української системи реабілітації військовослужбовців. Застосування таких підходів дозволить не лише посилити соціальний захист ветеранів, а й сприяти розвитку малого підприємництва та зайнятості серед цієї соціальної групи.

Відразу слід згадати, що у деяких країнах активно застосовуються й інші інноваційні методи. Наприклад, одна з програм передбачає терапію за допомогою іпотерапії, де взаємодія ветеранів із кінями сприяє емоційному відновленню та зниженню рівня стресу. Спілкування з тваринами, що мають свій унікальний характер, допомагає покращити психоемоційний стан, а групові заїзди сприяють соціалізації та створенню нових зв'язків у суспільстві.

Так, свого часу Шрі-Ланка зіткнулася зі значними викликами у питанні реабілітації після збройного конфлікту між урядом і «Тиграми визволення Таміл-Ілама», який завершився у 2009 році. Для повернення до мирного життя осіб, що брали участь у конфлікті з обох сторін, було створено Службу Верховного Комісара з питань реабілітації. Вона забезпечила молоді доступ до психологічних, освітніх, духовних та інших видів підтримки.

Ключовою ініціативою стала програма «4R» (Реабілітація, Включення у суспільство, Реінтеграція, Примирення), яка пізніше була трансформована у «Модель 6+1». Ця модель доповнилася духовно-релігійними компонентами, що враховували багатокультурний та мультиетнічний склад населення Шрі-Ланки.

Подібний підхід застосували у Сьєрра-Леоне після закінчення збройного конфлікту, в якому брали участь понад 25 тисяч осіб. У співпраці з урядом,

Німецьке товариство технічного співробітництва (GIZ) впровадило масштабну програму реінтеграції. Ця програма передбачала професійну підготовку та перекваліфікацію ветеранів, будівництво соціального житла та підтримку їхнього працевлаштування. Також у рамках програми особливу увагу приділили реабілітації дітей-учасників збройних формувань.

Результати були вражаючими: 80% колишніх учасників програм успішно завершили навчання, 60% з них отримали роботу або створили власний бізнес, а 66% ветеранів зазначили, що відчують себе прийнятими у суспільстві.

Ізраїль, який, на жаль, майже постійно знаходиться у стані військового конфлікту, застосовує інший підхід до реабілітації ветеранів, які отримали інвалідність внаслідок військових дій. Уряд співпрацює з мережею реабілітаційних центрів Beit Halochem, які надають широкий спектр послуг для ветеранів та їхніх родин.

Ці сучасні центри площею від 5 500 до 10 000 квадратних метрів оснащені тренажерними залами, басейнами та реабілітаційними відділеннями. Ветеранам доступні фізіотерапія, гідротерапія, освітні курси та творчі майстерні. Щорічно держава та міжнародні благодійні організації фінансують навчальні стипендії для колишніх військових, що дає можливість здобути нову освіту та покращити кар'єрні можливості.

Отже, кожна з цих країн розробляє унікальні моделі реабілітації, які враховують специфіку конфлікту та соціокультурний контекст. Важливою спільною рисою всіх підходів є прагнення створити для ветеранів умови для гідного життя та інтеграції у суспільство [18].

В той же час, майже всі міжнародні практики свідчать про необхідність системного підходу до реінтеграції ветеранів. Зокрема, у багатьох країнах розроблені спеціальні програми, спрямовані на реабілітацію учасників бойових дій, що охоплюють як фізіологічну, так і психологічну реабілітацію, а також соціальне включення в життя громад. Ці програми базуються на тісній взаємодії між державними інституціями та громадськими організаціями, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем ветеранів.

Варто також звернути увагу на досвід європейських країн, де реінтеграція ветеранів здійснюється через поєднання державних ініціатив та активної участі громадянського суспільства. Зокрема, у країнах ЄС впроваджуються програми професійної підготовки та перекваліфікації ветеранів, що сприяє їхньому успішному поверненню на ринок праці [18]. Такі заходи дозволяють ветеранам не лише адаптуватися до мирного життя, але й активно сприяти економічному розвитку своїх громад.

Адаптація зарубіжного досвіду до українських реалій потребує врахування специфіки національного контексту та особливостей соціально-економічної ситуації в країні. Як зазначається в дослідженні, процес реінтеграції, включаючи правовий захист, соціальну допомогу та адаптацію, є ширшим за змістом і точніше відображає сучасні потреби як ветеранів, так і суспільства. Тому важливо розробляти програми, які б відповідали конкретним потребам українських ветеранів та сприяли їхній успішній інтеграції в суспільство.

Отже, реінтеграція ветеранів, які повертаються з війни, це доволі складний і багатовекторний процес, що вимагає злагодженої роботи державних інституцій та суспільства. Ветерани зіштовхуються із психологічними, соціальними та економічними труднощами під час переходу до мирного життя. Для ефективної адаптації необхідно забезпечити їм доступ до психологічної підтримки, медичних послуг та можливостей для професійної підготовки та перекваліфікації.

Досвід інших країн у цій сфері може стати цінним для України, дозволяючи вдосконалити підходи до реінтеграції ветеранів у суспільство. Впровадження досвіду зарубіжних країн у сфері реінтеграції ветеранів може стати важливим кроком у повоєнному відновленні України. Проте цей процес має базуватися на комплексному підході, що враховує національні особливості та забезпечує ефективну взаємодію між державними органами, громадськими організаціями та самими ветеранами. Лише за таких умов можна досягти успішної соціальної адаптації ветеранів та їхнього повноцінного повернення до мирного життя.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ РЕІНТЕГРАЦІЄЮ ВETERANІВ ТА ВETERANOK В УКРАЇНІ

3.1 Напрями вдосконалення нормативно-правової бази у сфері реінтеграції ветеранів

На підставі досліджень, проведених під час підготовки попередніх розділів роботи, можна зробити низку рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення публічного управління соціальною реінтеграцією ветеранів та ветеранок в Україні. В першу чергу розглянемо питання вдосконалення нормативно-правової бази у сфері реінтеграції ветеранів, що вкрай є необхідною умовою для підвищення ефективності публічного управління та забезпечення належного соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Вдосконалення нормативно-правової бази у сфері реінтеграції ветеранів є необхідною умовою для підвищення ефективності публічного управління та забезпечення належного соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей. У попередніх розділах роботи нами вже було проаналізовано чинну нормативно-правову базу за темою дослідження, отже в цьому параграфі спробуємо надати рекомендації щодо її оптимізації та вдосконалення. Для досягнення цієї мети пропонується реалізувати такі ключові напрями:

1. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами. Встановлено, що чинна українська нормативно-правова база у сфері реінтеграції ветеранів частково відповідає міжнародним стандартам, однак відсутні механізми імплементації багатьох найкращих зарубіжних практик. У зв'язку з цим пропонується:

- інтегрувати міжнародні стандарти реінтеграції ветеранів, зокрема ті, що діють у США, Великобританії, Канаді та країнах ЄС, у національне законодавство;

– розробити новий Закон України, який має стосуватися реінтеграції ветеранів, який має чітко визначатиме поняття «реінтеграція», основні етапи процесу, механізми фінансування та відповідальні інституції. У цьому аспекті доцільним буде нагадати, що наразі профільний закон у цій сфері було прийнято ще 22 жовтня 1993 року [63], і хоча потім до нього було прийнято багато правок та доповнень (крайня з яких зовсім нещодавно – 20 листопада 2024 року, з прийняттям Закону [55]), все ж таки, безумовно, що за 30 років ситуація в країні кардинально змінилася, кількість ветеранів значно збільшилась і суспільство потребує нової законодавчої бази. Такий закон має не лише чітко визначити поняття «реінтеграція ветеранів» та окреслити її ключові етапи (психологічна адаптація, професійна перекваліфікація, соціальна інтеграція), але й закріпити принципи взаємодії між центральними та місцевими органами влади, міжнародними та громадськими організаціями у процесі реінтеграції, визначити конкретні механізми реалізації прав ветеранів на медичну, соціальну та психологічну допомогу, встановити чіткі процедури моніторингу та оцінки ефективності реінтеграційних програм, запровадити єдині методологічні підходи до оцінки ефективності реінтеграційних заходів та створити систему моніторингу їх виконання;

– провести адаптацію європейських стандартів та практик у сфері захисту прав ветеранів шляхом імплементації положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, зокрема щодо забезпечення інклюзії та доступності послуг;

– здійснити запровадження інституту військових омбудсменів, які будуть контролювати дотримання прав ветеранів та координувати взаємодію між органами влади, громадськими організаціями та міжнародними партнерами.

В результаті чого, вітчизняна законодавча база буде узгоджена з міжнародними стандартами, що дозволить використовувати найкращі практики реінтеграції та отримувати міжнародну технічну та фінансову допомогу.

2. Спрощення процедур та підвищення доступності соціальних послуг для ветеранів, адже станом на зараз, бюрократичні процедури та тривалі терміни

розгляду заявок для отримання статусу учасника бойових дій або пільг перешкоджають швидкій реінтеграції ветеранів.

У цьому контексті наші пропозиції можуть бути сформульовані наступним чином:

- автоматизувати надання соціальних послуг через електронні сервіси та портали (наприклад, розширити функціональність порталу е-Ветеран);
- удосконалити правове регулювання діяльності Єдиного державного реєстру ветеранів війни та забезпечити його інтеграцію з іншими державними реєстрами;
- запровадити можливість автоматичного присвоєння статусу ветерана у цифровому форматі на основі відомостей з ЄДРВВ та міжвідомчої взаємодії, що усуне необхідність подачі паперових заяв;
- скоротити строки розгляду заяв на отримання статусу ветерана та забезпечити електронний моніторинг процесу подання та розгляду документів.

На наш погляд, це призведе до зменшення бюрократичних процедур та підвищення швидкості надання послуг ветеранам. Впровадження електронного урядування дозволить автоматизувати облік ветеранів та забезпечити прозорість процесу отримання соціальних послуг.

3. Удосконалення правового регулювання психологічної реабілітації та соціальної адаптації, адже чинна нормативно-правова база недостатньо регулює питання психологічної реабілітації та соціальної адаптації ветеранів, що створює труднощі у доступі до послуг із психологічної допомоги.

У цьому аспекті маємо такі пропозиції:

- розширити права та можливості доступу до психологічної підтримки для ветеранів та членів їхніх сімей шляхом внесення змін до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»;
- впровадити державні програми з надання психологічної допомоги онлайн через платформу е-Ветеран, яка дозволить ветеранам отримувати консультації фахівців у зручний час;

- зобов'язати роботодавців та навчальні заклади забезпечувати доступ до безкоштовних курсів з адаптації та реабілітації ветеранів;

- забезпечити можливість проходження реабілітаційних програм за рахунок держави в спеціалізованих центрах реабілітації та медичних закладах із наданням гарантій оплати витрат з державного бюджету.

В результаті можна очікувати покращення доступу ветеранів до психологічної підтримки та реабілітаційних послуг, зменшення рівня соціальної ізоляції та прискорення процесу адаптації до цивільного життя.

4. Підтримка працевлаштування та економічної адаптації ветеранів, що є проблемою через те, що мають місце труднощі з працевлаштуванням та недостатній доступ до програм професійної перекваліфікації. Тому, логічними виглядають такі пропозиції:

- закріпити у законодавстві обов'язкову квоту на працевлаштування ветеранів у державних установах та підприємствах (наприклад, 5% від загальної кількості працівників);

- оптимізувати правовий механізм надання грантів на започаткування бізнесу для ветеранів, зробити його дійсно доступним та забезпечити супровід таких проєктів на перших етапах;

- забезпечити спрощений доступ до кредитування для ветеранів через державні та міжнародні програми підтримки підприємництва;

- внести зміни до Закону України «Про зайнятість населення» [57] для впровадження спеціальних програм професійного навчання ветеранів із фінансуванням їхньої перекваліфікації за рахунок держави;

- забезпечити фінансування грантів для започаткування бізнесу ветеранами не лише з держбюджету, але й за підтримки міжнародних організацій (USAID, ПРООН).

В результаті можна очікувати підвищення рівня зайнятості ветеранів, зменшення ризику безробіття та розширення можливостей для підприємницької діяльності серед ветеранів.

5. Розширення можливостей для ветеранів щодо громадської участі та співпраці з неурядовими організаціями, адже на сьогодні має місце недостатня залученість громадських організацій до надання послуг ветеранам через відсутність чіткої нормативної бази для партнерства з державою.

Як варіант пропозиції у цьому контексті, доцільно розробити правовий механізм залучення громадських організацій до надання соціальних послуг ветеранам за державні кошти (у форматі публічно-приватного партнерства); закріпити в законодавстві механізм делегування частини державних функцій громадським організаціям, що дозволить забезпечити додаткові послуги для ветеранів; розробити правову базу для створення громадських центрів підтримки ветеранів, які зможуть забезпечувати консультації, психологічну підтримку та соціальний супровід; залучати міжнародні організації (Червоний Хрест, МОМ, ПРООН) для створення спільних проєктів, які фінансуються за рахунок донорів. В результаті країни отримає посилення партнерства між державними органами та громадськими організаціями, підвищення якості та доступності соціальних послуг для ветеранів за рахунок використання потенціалу громадських ініціатив.

Крім того, за результатами узагальнення результатів проведеного дослідження, можна визначити такі ключові напрями вдосконалення нормативно-правової бази у сфері реінтеграції ветеранів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Пріоритетні напрями вдосконалення чинної нормативно-правової бази у сфері реінтеграції ветеранів

Напрямок / назва заходів	Актуальність їх впровадження	Основні заходи для вдосконалення	Очікуваний результат
Розробка механізмів забезпечення прав членів сімей ветеранів	Недостатній рівень соціального захисту членів сімей ветеранів	- Внесення змін до Закону України «Про статус ветеранів війни» для захисту прав членів сімей ветеранів; - Забезпечення права на консультаційні та реабілітаційні послуги для членів сімей; - Доступ до онлайн-	Підвищення рівня соціальної підтримки членів сімей ветеранів та створення сприятливих умов для реінтеграції ветеранів

		консультацій через платформу e-Ветеран	
Врегулювання питань захисту від дискримінації ветеранів у сфері праці	Випадки дискримінації ветеранів під час прийому на роботу	- Внесення змін до Кодексу законів про працю щодо заборони дискримінації ветеранів; - Встановлення адміністративної відповідальності для роботодавців за дискримінацію; - Стимулювання роботодавців надавати робочі місця ветеранам (податкові пільги)	Забезпечення рівного доступу до зайнятості, зменшення випадків дискримінації та підвищення рівня працевлаштованості ветеранів
Інтеграція гендерного підходу в нормативно-правову базу реінтеграції ветеранів	Врахування потреб жінок-ветеранок у процесах реінтеграції	- Внесення змін до законів «Про статус ветеранів війни» та «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; - Розробка окремої програми для жінок-ветеранок; - Впровадження гендерного моніторингу через ЄДРВВ	Забезпечення рівного доступу жінок-ветеранок до реабілітаційних та соціальних послуг, подолання гендерних бар'єрів
Законодавче закріплення індивідуальних планів реінтеграції ветеранів	Відсутність індивідуалізованого підходу до реінтеграції ветеранів	- Закріплення в законодавстві обов'язкового створення індивідуальних планів реінтеграції для кожного ветерана; - Інтеграція індивідуальних планів у ЄДРВВ для автоматизованого контролю; - Розробка методичних рекомендацій для створення індивідуальних планів	Персоналізована підтримка кожного ветерана, що підвищить якість реінтеграції та забезпечить адресний підхід до соціальних послуг

Впровадження нових механізмів фінансування реінтеграційних програм	Брак фінансування програм реінтеграції ветеранів	- Впровадження механізму державно-приватного партнерства у сфері реінтеграції; - Запровадження соціальних інвестиційних фондів; - Надання грантової підтримки для НУО, що працюють у сфері реінтеграції ветеранів; - Публікація щорічних фінансових звітів на порталі е-Ветеран	Диверсифікація джерел фінансування, підвищення прозорості використання коштів та розширення можливостей фінансування послуг для ветеранів
Розробка механізмів забезпечення психосоціальної підтримки ветеранів	Зростання кількості ветеранів із психологічними проблемами (ПТСР)	- Внесення змін до законодавства для обов'язкового психосоціального супроводу ветеранів після завершення служби; - Розширення доступу до психологічної допомоги через платформу е-Ветеран; - Збільшення кількості реабілітаційних центрів із безкоштовними послугами психологів	Покращення психоемоційного стану ветеранів, зниження рівня посттравматичних стресових розладів та підвищення рівня соціальної адаптації
Інтеграція сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесів обробки заявок	Застарілі методи обробки документів та затримки у наданні послуг	- Впровадження штучного інтелекту для автоматичної обробки заявок у системі е-Ветеран; - Розробка персонального кабінету ветерана для індивідуального доступу до статусу заявок; - Автоматизація обробки запитів від ветеранів у режимі реального часу	Підвищення швидкості та якості обробки заявок, зменшення навантаження на держслужбовців та мінімізація затримок у наданні послуг
Вдосконалення правового	Низька доступність та обмежена	- Розробка нормативів для діяльності	Покращення доступу до реабілітаційних

регулювання діяльності реабілітаційних центрів	кількість реабілітаційних центрів для ветеранів	реабілітаційних центрів (мінімальні вимоги до послуг, персоналу та інфраструктури); - Розширення мережі реабілітаційних центрів за участю міжнародних партнерів; - Внесення змін до законодавства щодо обов'язкового створення реабілітаційних центрів у регіонах	послуг для ветеранів, забезпечення рівномірного розподілу реабілітаційних закладів по території країни
Закріплення обов'язкового навчання та підвищення кваліфікації управлінського персоналу	Низький рівень цифрових та управлінських компетенцій держслужбовців	- Внесення змін до закону про державну службу для обов'язкової перепідготовки управлінців; - Організація курсів підвищення кваліфікації щодо цифровізації та моніторингу державних програм реінтеграції; - Запровадження сертифікації управлінського персоналу	Підвищення професійної компетентності державних службовців, забезпечення якісної взаємодії між відомствами та ефективності роботи з ветеранами

Джерело: розроблено автором за даними [5; 11; 18]

Кожен із цих напрямів спрямований на подолання існуючих проблем та забезпечення комплексного підходу до підтримки ветеранів та членів їхніх сімей. Реалізація цих заходів дозволить створити більш гнучку та ефективну систему соціальної підтримки для ветеранів, сприяючи їхній адаптації та реінтеграції у суспільство.

Отже, конкретизовані заходи щодо вдосконалення нормативно-правової бази реінтеграції ветеранів спрямовані на створення гнучкої та ефективної системи підтримки. Вони передбачають не лише спрощення процедур і посилення правового регулювання, а й підтримку зайнятості, психологічної

реабілітації та активне залучення громадських організацій до процесу. Успішна реалізація цих заходів сприятиме повноцінній соціальній адаптації ветеранів та їхньому інтегруванню у суспільство. Таким чином, вдосконалення нормативно-правової бази у сфері реінтеграції ветеранів потребує системного підходу та врахування міжнародного досвіду. Основними напрямками мають бути автоматизація процесів, спрощення процедур, розширення доступу до психологічної допомоги та соціальних послуг, підтримка працевлаштування та створення дієвого механізму співпраці з громадськими організаціями. Комплексне впровадження цих заходів дозволить підвищити ефективність реінтеграції ветеранів та забезпечити їх успішну адаптацію до цивільного життя.

3.2 Організаційно-управлінські інструменти підвищення ефективності діяльності суб'єктів публічного управління у сфері реінтеграції ветеранів в Україні

Ефективне функціонування суб'єктів публічного управління значною мірою залежить від застосування сучасних організаційно-управлінських інструментів. Ці інструменти забезпечують системність у роботі державних органів, підвищують їхню оперативність та забезпечують ефективне використання ресурсів. Застосування організаційно-управлінських інструментів дозволяє не лише покращувати управлінські процеси, а й досягати стратегічних цілей у сфері соціальної реінтеграції ветеранів.

Організаційно-управлінські інструменти – це сукупність методів, механізмів, технологій та управлінських прийомів, які використовуються для забезпечення раціонального функціонування системи публічного управління та досягнення встановлених цілей. Вони спрямовані на організацію ефективної взаємодії між суб'єктами публічного управління та їхніми стейкхолдерами.

До основних організаційно-управлінських інструментів в контексті реінтеграції ветеранів та ветеранок можна віднести:

- планування та стратегічне управління (формування стратегій, програм та планів дій);
- моніторинг та оцінка ефективності (аналіз результатів діяльності та ефективності використання ресурсів);
- електронне урядування та цифровізація процесів (автоматизація послуг, створення електронних реєстрів, електронний документообіг);
- мотивація та стимулювання працівників (системи заохочення та підвищення кваліфікації персоналу);
- організаційне забезпечення взаємодії між органами влади та громадськими організаціями (забезпечення міжвідомчої координації та співпраці з громадським сектором).

З огляду на це, можна стверджувати, що організаційно-управлінські інструменти створюють основу для гнучкості та прозорості діяльності органів публічного управління. Вони дозволяють забезпечувати більш ефективне використання ресурсів, оперативність управлінських рішень та підвищення якості соціальних послуг. Комплексне застосування цих інструментів дає можливість створити умови для сталого розвитку системи соціальної реінтеграції ветеранів та сприяє адаптації цієї категорії населення до мирного життя.

Серед основних інструментів підвищення ефективності діяльності суб'єктів публічного управління можна виокремити такі.

1. Стратегічне планування та управління на основі результатів, адже для забезпечення ефективності діяльності суб'єктів публічного управління важливим інструментом є саме стратегічне планування. Цей інструмент передбачає розробку довгострокових стратегій та планів дій, які базуються на оцінці зовнішнього та внутрішнього середовища. Стратегічне планування дозволяє визначити ключові цілі, пріоритети та шляхи їх досягнення. Конкретні заходи з удосконалення стратегічного планування включають:

- розробка та прийняття державної стратегії реінтеграції ветеранів, яка визначатиме чіткі пріоритети, цілі та завдання для органів влади;

- впровадження планів дій на місцевому рівні, які дозволять врахувати регіональні особливості та потреби ветеранів у конкретних громадах;
- введення практики щорічних звітів про виконання стратегічних завдань для контролю досягнення цілей та коригування заходів у разі необхідності.

Таким чином, стратегічне планування є невід’ємним елементом системи публічного управління, що дозволяє забезпечити довгострокову сталість державної політики у сфері реінтеграції ветеранів. Завдяки системному підходу до планування органи державної влади отримують можливість гнучко реагувати на зміни в середовищі та своєчасно коригувати свою діяльність.

2. Електронне урядування та цифровізація процесів, адже на сучасному етапі саме цифровізація є одним із ключових інструментів підвищення ефективності публічного управління. Крім того, електронне урядування дозволяє спростити доступ до адміністративних послуг, підвищити прозорість діяльності органів влади та знизити корупційні ризики. Як відомо, основні інструменти цифровізації у сфері реінтеграції ветеранів включають:

- портал e-Ветеран – електронна платформа, яка забезпечує доступ ветеранів до послуг, консультацій та можливостей отримання пільг онлайн;
- єдиний державний реєстр ветеранів війни – інформаційна система, що дозволяє вести облік ветеранів, спрощувати доступ до пільг та забезпечувати автоматизоване обслуговування;
- електронний документообіг між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, що спрощує координацію та взаємодію між ними.

Впровадження інструментів електронного урядування дозволяє зменшити адміністративне навантаження на органи публічної адміністрації та забезпечує швидкий доступ ветеранів до послуг. Крім того, цифровізація сприяє прозорості та підзвітності дій органів влади, що підвищує рівень довіри громадськості до системи публічного управління.

3. Моніторинг та оцінка ефективності діяльності, які дозволяють своєчасно виявляти відхилення від планових показників та приймати коригуючі управлінські рішення. Крім того, моніторинг і оцінка ефективності сприяють

підвищенню результативності публічного управління, а їх застосування дозволяє відстежувати прогрес у реалізації програм реінтеграції та визначати напрями для подальшого вдосконалення.

4. Взаємодія з громадськими організаціями та партнерами, адже важливим інструментом є розвиток партнерства з громадськими організаціями та міжнародними інституціями. Цей підхід передбачає:

- укладання меморандумів про співпрацю між державними органами та громадськими організаціями;
- залучення громадських організацій до надання соціальних послуг для ветеранів на основі конкурсних процедур;
- інтеграція громадських ініціатив у державні програми реінтеграції та підтримки ветеранів.

Спільна діяльність державних органів із громадськими організаціями та міжнародними партнерами дозволяє ефективніше реалізовувати програми реінтеграції ветеранів. Участь громадського сектору сприяє кращій взаємодії влади та суспільства та забезпечує додаткові можливості для підтримки ветеранів.

Серед рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-управлінських інструментів можна визначити такі:

1. Створення єдиної системи моніторингу реінтеграційних послуг – платформи для збору даних про виконання державних програм з реінтеграції.

2. Розширення функціоналу порталу e-Ветеран, шляхом впровадження персональних кабінетів ветеранів, інтеграції з системою електронного підпису та можливості подання заявок онлайн.

3. Впровадження автоматизованих інструментів моніторингу ефективності державних програм через ЄДРВВ.

4. Створення системи обов'язкової перепідготовки управлінського персоналу з використанням методів цифрової трансформації та роботи з інструментами моніторингу та оцінки.

5. Розробка системи стимулювання працівників органів публічного управління через КРІ, що дозволить підвищити мотивацію до досягнення високих результатів.

Крім того, враховуючи зарубіжний досвід у цій сфері, можна запропонувати поширення ще низки інструментів, зокрема:

1. Кейс-менеджмент у роботі з ветеранами – підхід, при якому для кожного ветерана формується індивідуальний план реінтеграції, а спеціально призначений фахівець (кейс-менеджер) супроводжує його на кожному етапі процесу. Завдання кейс-менеджера – забезпечити комплексний супровід ветерана, координацію надання послуг та взаємодію між різними органами влади та громадськими організаціями. В рамках реалізації цієї ідеї можливі такі основні заходи:

- запровадження посади кейс-менеджера з питань реінтеграції ветеранів у державних установах та громадських організаціях.
- визначення чітких критеріїв для призначення кейс-менеджерів та їхньої підготовки.
- інтеграція системи кейс-менеджменту у платформу е-Ветеран для відстеження прогресу ветеранів та автоматизації звітності кейс-менеджерів.

В результаті можна досягти індивідуальний підхід до кожного ветерана, встановити координацію між установами та підвищити ефективність процесу реінтеграції.

2. Впровадження Єдиного контактного центру для ветеранів у форматі служби оперативної підтримки, де ветерани та члени їхніх сімей можуть отримати інформацію та консультації щодо реінтеграції. Контактний центр функціонує може у форматі «гарячої лінії» та онлайн-чату на порталі е-Ветеран.

В цьому аспекті можливо створення «24/7» контактного центру для ветеранів, який надає консультації в телефонному режимі, через чат або електронну пошту; інтеграція контактного центру з іншими органами державної влади для оперативного вирішення запитів ветеранів; розробка єдиної бази відповідей на типові питання (FAQ) для скорочення часу відповіді операторами.

Як результат – забезпечення цілодобового доступу до інформації про послуги для ветеранів та ветеранок, зниження адміністративного навантаження на органи влади та підвищення ефективності взаємодії між ветеранами та державою, як на центральному, так й на місцевому рівнях.

3. Інтерактивна онлайн-платформа навчання та перекваліфікації ветеранів, яка має дозволяти проходити навчання та курси онлайн, не залишаючи домівку. Цей інструмент сприятиме перекваліфікації ветеранів та підвищенню їхньої конкурентоспроможності на ринку праці.

У цьому аспекті може бути реалізовано:

- розробка онлайн-платформи для навчання ветеранів, де розміщуватимуться навчальні курси, вебінари та матеріали для самостійного навчання;
- інтеграція платформи з порталами із працевлаштування для забезпечення швидкого доступу ветеранів до вакансій;
- сертифікація онлайн-курсів для офіційного підтвердження здобутих навичок ветеранами.

В результаті можна досягти збільшення можливостей для перекваліфікації ветеранів, підвищення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці та підтримка зайнятості ветеранів.

4. Впровадження системи «Електронний щоденник реінтеграції ветеранів», як інструмент, який дозволяє фіксувати кожен етап реінтеграції ветерана в електронній системі. Такий інструмент може включати відомості про послуги, якими скористався ветеран, статус виконання його індивідуального плану реінтеграції та цілі, які планується досягти. Може бути також досягнуто відображення у щоденнику всієї історії процесу реінтеграції ветерана, включно з отриманими різноманітними послугами та проходженням етапів індивідуального плану реінтеграції, а доступ ветерана до свого щоденника, що має відбуватися через персональний кабінет на порталі е-Ветеран. Це має підвищити прозорість реінтеграційних процесів, забезпечити контроль за

виконанням індивідуальних планів реінтеграції та надання ветеранам доступу до власних даних.

5. Впровадження інструменту «Грантові програми для розвитку підприємництва серед ветеранів», який передбачає створення сприятливих умов для започаткування бізнесу ветеранами та ветеранками через надання грантів та підтримку їх підприємницьких ініціатив. Це дозволить здійснити фінансування грантів для ветеранів, які прагнуть відкрити власний бізнес, забезпечення доступу до безкоштовних консультацій для ветеранів-підприємців (зокрема, щодо таких аспектів ведення підприємницької діяльності, як: бухгалтерія, юриспруденція, маркетинг, продажі, формування команди тощо), інтеграцію системи грантової підтримки у платформу е-Ветеран для автоматизації подання заявок та отримання коштів.

Цей процес можна розглядати, як значні кроки на шляху до підвищення рівня самозайнятості серед ветеранів, розвиток малого підприємництва та сприяння в контексті забезпечення економічної самостійності для ветеранів та членів їх сімей.

Ці організаційно-управлінські інструменти спрямовані на підвищення ефективності процесу реінтеграції ветеранів та забезпечення адресної підтримки цієї категорії громадян. Їхнє впровадження дозволить підвищити якість та доступність послуг для ветеранів, забезпечити індивідуальний підхід до кожного ветерана та створити можливості для їхньої соціальної та економічної самореалізації.

Таким чином, організаційно-управлінські інструменти є основою для підвищення ефективності діяльності суб'єктів публічного управління у сфері реінтеграції ветеранів та ветеранок. Використання стратегічного планування, цифровізації, моніторингу та оцінки результатів, розвитку партнерства з громадськими організаціями дозволяє досягати кращих результатів у сфері соціальної підтримки ветеранів. Для вдосконалення системи управління необхідно інтегрувати сучасні інструменти та забезпечити їхню прозорість і доступність.

3.3 Практичні рекомендації щодо підвищення ефективності реінтеграції ветеранів у суспільство

На підставі визначених в процесі дослідження факторів та отриманих результатів, можна констатувати, що процес реінтеграції ветеранів та ветеранок у суспільство є важливим процесом, що впливає на фізичне, психологічне та соціальне благополуччя колишніх військових. У цьому контексті важливо забезпечити підтримку ветеранам, адаптацію до цивільного життя та створення умов, які сприятимуть їхньому успішному поверненню. В рамках цього параграфу визначимо кілька практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності цього процесу.

1. Розробка та впровадження цілісної системи підтримки. У цьому аспекті, на наш погляд, доцільно виокремити декілька пунктів:

- інтеграція цивільних і військових служб, адже принципово важливо забезпечити співпрацю між державними органами, організаціями ветеранів та громадськими об'єднаннями. Це допоможе створити цілісну систему підтримки, яка включатиме психологічну, медичну, соціальну та професійну допомогу ветеранам;

- тренінги та підвищення кваліфікації для спеціалістів, які працюють або планують працювати з ветеранами, що також може значно підвищити ефективність реінтеграційних заходів. Тренінги повинні охоплювати особливості психоемоційного стану ветеранів та специфіку їхніх потреб.

2. Психологічна підтримка, в рамках чого можна визначити:

- надання консультацій та діяльність груп підтримки, що може допомогти ветеранам відчувати себе частиною спільноти, де вони можуть відкрито ділитися своїми переживаннями. Психологічні консультації також є важливими для допомоги у справлянні з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР);

- розробка програм психологічної реабілітації, які фокусуються на покращенні психоемоційного стану ветеранів, допоможе їм адаптуватися до нових умов життя.

3. Професійна адаптація, зокрема:

- навчання та перекваліфікація, враховуючи, що багато ветеранів потребують нових навичок, програми навчання та перекваліфікації можуть стати першорядним завданням що дозволить їм знайти відповідну роботу у цивільному житті.

- підтримка та розвиток підприємництва шляхом створення умов для розвитку власного бізнесу серед ветеранів також варто розглянути. Надання фінансових субсидій, консультацій та менторської підтримки також може сприяти підприємницьким ініціативам.

Кожен ветеран має право на підтримку у формі професійної адаптації, психологічної допомоги та програм з навчання навичкам. Співпраця між державою, роботодавцями, громадськими організаціями та самими ветеранами може стати ключем до вирішення проблеми реінтеграції. Найважливіше – прислухатись до потреб ветеранів, враховувати їхню унікальність і різноманіття життєвого досвіду.

4. Соціальна інтеграція яка може бути реалізована шляхом:

- підтримка громадських ініціатив та соціальних програм, які залучають ветеранів до активних громадських ініціатив, може зміцнити їхнє відчуття приналежності до суспільства. Участь у волонтерських проектах чи культурних заходах допоможе ветеранам знайти нові контакти та відчуття спільності;

- освіта або підвищення обізнаності населення шляхом проведення освітніх кампаній для широкої громадськості про досвід та потреби ветеранів може покращити ставлення до них. Суспільство має розуміти важливість підтримки ветеранів у всіх аспектах їхнього життя.

5. Політична підтримка, яка може бути надана у різних вимірах:

- законодавчі ініціативи, зокрема, зміни в законодавстві, що стосуються прав ветеранів, можуть стати ефективним інструментом для покращення їхньої реінтеграції. Важливо враховувати потреби ветеранів у всіх сферах, від медичного обслуговування до соціального забезпечення;

– фінансова підтримка, зокрема, державні програми підтримки для ветеранів, включаючи фінансові дотації, забезпечать їхню соціальну стабільність. Це зменшить рівень бідності серед ветеранів і полегшить їхній процес адаптації.

6. Освіта та професійна підготовка:

– заклади освіти можуть стати важливими партнером у процесі реінтеграції ветеранів. Вони здатні надати не лише академічні знання, але й практичні навички, які є надзвичайно важливими для успішної адаптації на цивільному ринку праці. Спеціальні програми для ветеранів можуть включати:

– курси з професійної підготовки: заклади освіти можуть розробити курси, що охоплюють різноманітні галузі – від ІТ до ремесел – враховуючи попит на робочі місця на місцевому ринку праці. Такі програми мають бути гнучкими та адаптованими до графіків ветеранів, які можуть мати інші зобов'язання;

– програми менторства: створення програм менторства, де ветерани можуть навчатися у досвідчених спеціалістів, дозволить їм отримувати реальний досвід і необхідні навички в умовах, наближених до виробничих.

У цьому аспекті особливо слід відзначити розробки спеціалістів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, які в 2024 році розробили сертифікатну освітню програму з підвищення кваліфікації за напрямом «Організація роботи фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб». Ця програма є продуктом сумісної діяльності 5 структурний підрозділів Університету: Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління», Юридичний факультет, Факультет психології, Соціологічний факультет, Медичний факультет, і розрахована на навчання таких категорій громадян, як: ветерани/ветеранки війни, демобілізовані особи, члени їх сімей, члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників та Захисниць України, зниклих безвісти, полонених, звільнених з полону та члени їх родин. Серед основних напрямів навчання:

- особливості соціально-правового захисту;
- організація та реалізація кейс-менеджменту;

- публічні та соціальні послуги;
- підходи до взаємодії та партнерства тощо.

Отже, для забезпечення ефективної реінтеграції ветеранів у суспільство необхідно запровадити низку практичних заходів, які дозволять вирішити актуальні проблеми та підвищити якість соціальної підтримки. Передусім, варто розробити та впровадити індивідуальні плани реінтеграції для кожного ветерана, що дозволить врахувати його особисті потреби та життєві обставини. Такі плани мають створюватися за участі кейс-менеджерів, які супроводжуватимуть ветерана на всіх етапах реінтеграції та контролюватимуть виконання запланованих заходів.

Додатково необхідно посилити цифровізацію реінтеграційних процесів шляхом вдосконалення платформи е-Ветеран. Слід інтегрувати в систему інструменти подання заявок онлайн, можливість відстежувати статус звернень та доступ до електронного щоденника реінтеграції, де буде зафіксовано весь шлях ветерана у процесі адаптації. Такий підхід дозволить зробити процес більш прозорим та оперативним.

Ще одним ключовим кроком є розширення мережі реабілітаційних центрів у кожному регіоні України та забезпечення їхньої доступності для ветеранів і членів їхніх сімей. Необхідно збільшити кількість мобільних реабілітаційних груп, які зможуть надавати послуги у віддалених населених пунктах. Особливу увагу варто приділити психологічній підтримці ветеранів, адже після бойових дій вони часто стикаються з ПТСР та іншими психологічними проблемами. У зв'язку з цим потрібно забезпечити ветеранам доступ до безкоштовних психологічних консультацій, як у реабілітаційних центрах, так і онлайн через платформу е-Ветеран.

Забезпечення професійної адаптації та перекваліфікації ветеранів – ще один важливий напрям. Для цього слід розробити державну програму перекваліфікації, яка дозволить ветеранам здобувати нові професійні навички у затребуваних сферах (наприклад, ІТ, логістика, будівництво). Важливим є також створення умов для розвитку підприємництва серед ветеранів шляхом надання

грантів на відкриття власного бізнесу та спрощення доступу до кредитних ресурсів на пільгових умовах.

Окремо необхідно посилити взаємодію державних органів із громадськими організаціями, які вже мають значний досвід роботи з ветеранами. Слід запровадити систему грантової підтримки для таких організацій, що дозволить розширити обсяг послуг, які вони надають. Співпраця з громадським сектором сприятиме більшій гнучкості та інноваційності у підходах до реінтеграції ветеранів.

Таким чином, підвищення ефективності реінтеграції ветеранів потребує комплексного підходу, що включатиме індивідуалізовану підтримку, цифровізацію процесів, забезпечення доступу до якісних послуг та посилення співпраці з громадськими організаціями. Реалізація цих практичних рекомендацій сприятиме успішній адаптації ветеранів до цивільного життя та зниженню соціальної напруги у суспільстві.

Отже, реінтеграція ветеранів у суспільство – це важлива і складна задача, що вимагає зусиль з боку держави, суспільства та самих ветеранів. Ефективна реінтеграція може суттєво покращити якість життя ветеранів і зменшити соціальні напруги у суспільстві. Впроваджуючи запропоновані рекомендації, можна досягти вигідних результатів і створити умови для успішної адаптації колишніх військових до цивільного життя. Важливо пам'ятати, що кожен ветеран – це індивідуум з власними історіями, переживаннями та цілями. Програми реінтеграції повинні бути адаптовані до їхніх конкретних потреб, забезпечуючи доступ до різноманітних ресурсів, які допоможуть їм успішно інтегруватися в суспільство.

Для досягнення успіху в процесі реінтеграції важливо забезпечити активну взаємодію між усіма учасниками. Держава може створити законодавчу базу, яка захищатиме права ветеранів і надаватиме їм необхідні ресурси, але без активної участі суспільства та приватного сектору ці зусилля можуть бути недостатніми. Залучення ветеранів до формування політик, що стосуються їхньої реінтеграції, може стати потужним інструментом для створення програм і ініціатив, які дійсно

відображають їхні потреби та реалії. Ветерани, маючи власний унікальний досвід і знання, можуть внести цінні пропозиції, які допоможуть кращому розумінню труднощів, з якими вони стикаються.

Суспільство також має відігравати важливу роль у процесі реінтеграції. Громадські організації, волонтери та місцеві спільноти можуть створити позитивне середовище для ветеранів, пропонуючи підтримку, участь у соціальних ініціативах та програмах обміну досвідом. Коли ветерани відчують, що їх цінують і підтримують, це не лише покращує їхнє психоемоційне благополуччя, але й сприяє суттєвому підвищенню їхньої продуктивності в нових ролях суспільства.

Процес реінтеграції ветеранів у суспільство є комплексною задачею, яка вимагає участі держави, громадських організацій, бізнесу та самого суспільства. Як показали результати дослідження, успішна реінтеграція ветеранів має безпосередній вплив на їхнє психологічне, соціальне та економічне благополуччя. Більше того, ефективна інтеграція ветеранів може зменшити соціальну напругу, сприяти розвитку економіки та підвищити рівень соціальної згуртованості.

Одним із ключових аспектів є необхідність створення цілісної системи підтримки, що включатиме:

- інституційну взаємодію між державними органами, громадськими об'єднаннями та приватним сектором;
- психологічну допомогу через створення центрів підтримки, де ветерани зможуть отримати консультації та допомогу фахівців із посттравматичними стресовими розладами;
- професійну адаптацію через перекваліфікацію та підтримку підприємництва серед ветеранів, включаючи фінансову та менторську допомогу для створення власної справи;
- освітню підтримку через створення спеціалізованих навчальних програм та курсів підвищення кваліфікації, що враховують реальні потреби ветеранів та вимоги ринку праці;

– політичну підтримку шляхом оновлення законодавчої бази для розширення прав та можливостей ветеранів у сфері медичних послуг, соціального захисту та доступу до фінансових ресурсів.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що розбудова системи реінтеграції ветеранів – це не лише інструмент соціальної підтримки, а й потужний механізм соціально-економічного розвитку держави.

Ветерани – це не просто люди, які повернулися з війни, це Люди-Герої, які здобули Перемогу, зберегли Незалежність України і принесли із собою цінний досвід, навички та силу духу. Вони мають потенціал стати рушійною силою змін у суспільстві. Однак цей потенціал потрібно розкрити та спрямувати у конструктивне русло. Саме для цього необхідна ефективна система реінтеграції.

Кожен ветеран заслуговує на повагу, підтримку та можливість повернутися до повноцінного життя. Держава, суспільство та бізнес мають створити спільне середовище, де жоден ветеран не буде залишений наодинці зі своїми викликами. Успішна реінтеграція – це не тільки індивідуальна перемога кожного ветерана, а й спільна перемога всієї країни. Успішна реінтеграція ветеранів та ветеранок – це тест на зрілість держави та суспільства. Її результати визначатимуть не лише якість життя ветеранів, а й майбутнє держави в цілому. Зрештою, кожен ветеран, який знаходить своє місце в суспільстві, стає його рушієм. З цією метою важливо не лише впроваджувати ефективні політики, але й будувати суспільство, яке цінує своїх героїв та підтримує їх у нових життєвих ролях. Кожен громадянин може зробити внесок у створення умов для успішної реінтеграції ветеранів. Ці дії мають стати частиною колективної відповідальності, бо підтримка ветеранів – це підтримка міцності та згуртованості всієї України.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження було досягнуто поставлену мету та виконано всі завдання, визначені на початковому етапі підготовки цієї кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр». Це дозволило сформулювати низку ключових висновків і запропонувати практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення публічного управління у сфері реінтеграції ветеранів та ветеранок.

1. В ході дослідження теоретичних засад соціальної реінтеграції ветеранів та ветеранок було з'ясовано, що соціальна реінтеграція ветеранів є багатограним процесом, який охоплює соціальний, економічний та психологічний виміри. Основною метою реінтеграції є створення умов для повернення ветеранів до активного суспільного життя шляхом забезпечення доступу до соціальних послуг, відновлення їхньої соціальної активності та подолання наслідків військового досвіду. Згідно з теоретичними підходами багатьох науковців сучасності, реінтеграція передбачає створення системної підтримки ветеранів через застосування індивідуалізованих підходів, що відповідають потребам кожного ветерана. Зокрема, в роботі наголошується на необхідності одночасного вирішення питань зайнятості, психологічної реабілітації, соціального захисту тощо.

2. Аналіз нормативно-правової бази у сфері соціальної реінтеграції ветеранів та ветеранок дає підстави для висновку, що вона є достатньо розвиненою, але потребує подальшого вдосконалення. Ключовими нормативними актами у цій сфері є Конституція України, а також Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та Закон України «Про соціальні послуги». Однак, дослідження виявило, що нормативно-правові акти часто не містять механізмів контролю за їх виконанням та взаємодії між суб'єктами публічного управління. Значною проблемою залишається недостатня цифровізація процесів, що уповільнює надання пільг та послуг ветеранам. Для підвищення ефективності нормативно-правової бази нами запропоновано

інтегрувати інноваційні механізми цифрового управління та забезпечити створення Єдиного державного реєстру ветеранів війни, який би уніфікував інформацію про ветеранів та спрощував надання послуг.

3. Оцінка сучасного стану системи реінтеграції ветеранів та ветеранок в Україні виявила низку значних проблем, серед яких найбільш суттєвими є недостатність фінансування, фрагментарність координації між різними органами публічної влади та недостатній рівень інформованості ветеранів щодо своїх прав. Аналіз показав, що соціальні послуги для ветеранів надаються через декілька установ та організацій, що подекуди призводить до дублювання функцій та створення надмірного адміністративного навантаження. В той же час, нестача центрів психологічної реабілітації у регіонах обмежує можливості ветеранів отримувати своєчасну підтримку, особливо в умовах віддалених регіонів. Для вирішення цих проблем доцільно створити центри соціальної підтримки ветеранів у громадах, що забезпечать доступ ветеранів до послуг у форматі «єдиного вікна», а також підвищити рівень цифровізації при наданні відповідних послуг.

4. Система управління процесом реінтеграції ветеранів в Україні передбачає взаємодію декількох ключових суб'єктів публічного управління. Основним координуючим органом є Міністерство у справах ветеранів України, яке відповідає за формування державної політики, контроль за її реалізацією та функціонування Єдиного державного реєстру ветеранів війни. Важливу роль у забезпеченні соціального захисту відіграють також Міністерство соціальної політики, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство оборони, а також органи місцевого самоврядування та громадські організації. Оцінка діяльності цих суб'єктів показала, що головними проблемами є відсутність ефективної міжвідомчої координації та брак кваліфікованих кадрів у центрах соціальної підтримки ветеранів. Для вирішення цих питань запропоновано створити міжвідомчі координаційні групи та забезпечити підвищення кваліфікації працівників органів публічного управління у сфері реінтеграції ветеранів.

5. В роботі визначено напрями вдосконалення нормативно-правової бази у сфері реінтеграції ветеранів та ветеранок в Україні. З цією метою необхідно вдосконалити нормативно-правову базу за кількома ключовими напрямками. По-перше, слід забезпечити інтеграцію реєстрів ветеранів із системами Мінсоцполітики та Мінветеранів для спрощення взаємодії та прискорення доступу до послуг. По-друге, необхідно розширити перелік соціальних послуг, що надаються ветеранам, із врахуванням потреб ветеранів із різними групами та видами інвалідності. По-третє, доцільно передбачити створення системи моніторингу та оцінки ефективності надання послуг для забезпечення прозорості та підзвітності суб'єктів публічного управління. Також необхідно переглянути механізми фінансування програм реінтеграції, розширивши можливості для залучення міжнародної допомоги та грантового фінансування. Крім того, в роботі актуалізовано дискусійне питання щодо розробки нового Закону України, на заміну існуючого, який було прийнято ще далекого 22 жовтня 1993 року. Новий закон мав би стосуватися безпосередньо реінтеграції ветеранів, і має чітко визначити на законодавчому рівні сутність та зміст поняття «реінтеграція», основні етапи цього процесу, механізми фінансування та відповідальні інституції.

6. З огляду на отримані результати дослідження, запропоновано низку практичних рекомендацій щодо удосконалення системи реінтеграції ветеранів. Зокрема, основними пропозиціями є:

- запровадження кейс-менеджменту у роботі з ветеранами, що дозволить створювати індивідуальні плани реінтеграції для кожного ветерана;
- створення Єдиного контактного центру для ветеранів, що працюватиме у режимі 24/7 та забезпечуватиме консультації з усіх питань соціальної реінтеграції;
- розширення мережі реабілітаційних центрів у регіонах для забезпечення рівного доступу ветеранів до психологічної допомоги та реабілітаційних послуг;
- інтеграція інноваційних інструментів цифровізації, таких як автоматизація обробки заявок на пільги та послуги через портал е-Ветеран;

- створення інтерактивної онлайн-платформи для навчання та перекваліфікації ветеранів, яка дозволяє проходити курси та навчання дистанційно. Впровадження такого інструменту підвищує рівень зайнятості серед ветеранів, допомагає їм адаптуватися до умов цивільного життя та сприяє підвищенню рівня їхньої економічної незалежності;

- залучення адресної міжнародної технічної допомоги, що дозволить отримати додаткові ресурси для розширення програм підтримки ветеранів;

- забезпечення навчання та підвищення кваліфікації працівників органів управління, які безпосередньо працюють із ветеранами, для підвищення якості обслуговування та прискорення обробки звернень.

Крім того, особливу увагу має бути приділено інструментам міжвідомчої координації, які спрямовані на налагодження взаємодії між Міністерством у справах ветеранів, Міністерством соціальної політики, Міністерством охорони здоров'я, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями, завдяки чому можна забезпечити комплексний підхід до реінтеграції ветеранів із залученням соціальних, економічних та психологічних компонентів.

Таким чином, реінтеграція ветеранів та ветеранок – це не просто повернення до попереднього стану, а складний і багатоступеневий процес, що вимагає підтримки на всіх рівнях: інституційному, соціальному, психологічному та сімейному. Для забезпечення успішної реінтеграції військових у цивільне життя необхідно усвідомлювати її комплексний характер і забезпечувати системний підхід до розв'язання цієї проблеми. Вчасне надання психологічної підтримки, створення умов для відновлення соціальних зв'язків та інтеграція військових у громадське життя дозволить мінімізувати ризики соціальної ізоляції та конфліктів у суспільстві. Реалізація зазначених пропозицій дозволить забезпечити повноцінну соціальну адаптацію ветеранів та сприятиме не лише підвищенню якості послуг, що надаються ветеранам, а й забезпеченню відкритості та прозорості діяльності суб'єктів публічного управління у цій сфері.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Актуальні проблеми та бачення можливостей для кар'єрного і професійного зростання ветеранів. Український ветеранський фонд : веб-сайт. URL: <https://veteranfund.com.ua/analitics/aktualnipotreby-ta-bachennia-mozhlyvostey-dlia-kar-iernoho-i-profesiynoho-zrostannia-veteraniv/> (дата звернення: 08.11.2024).
2. Аналіз передового світового досвіду е-урядування. / О. Г. Трофименко // Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції : матер. міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 т. – Т. 1. – Одеса : Юридична література, 2016. – С. 572–574.
3. Аналіз системи державної підтримки ветеранів та їхніх сімей в Україні. Юридична сотня : веб-сайт. URL: <https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2019/06/Bila-Knyga-Legal100.pdf> (дата звернення: 05.11.2024).
4. Аналітичний звіт Українського інституту стратегічних досліджень. Сучасні підходи до реінтеграції ветеранів у суспільство: огляд та рекомендації. – Режим доступу: <https://www.uiss.org.ua/reports/veterans-reintegration> (дата звернення: 01.11.2024).
5. Болотіна, Н. Б. Соціальне забезпечення та соціальна інтеграція у країнах ЄС: досвід для України. – Львів: Літопис, 2021. – 212 с.
6. Військових треба поважати вже за те, що вони захищають Україну", – Олена Сек. Суспільне | Новини. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/679632-vijskovih-treba-povazativze-za-te-so-voni-zahisaut-batkivsinu-zitomirska-vijskova-psihologinaolena-sek/> (дата звернення: 05.11.2024).
7. Власенко, Т. А. (2016). Ефективність та результативність публічного адміністрування. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/12555/1.pdf> (дата звернення: 15.11.2024).
8. Гомоляко, О. В. (2020). Організаційно-правові механізми впровадження публічної політики в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, (12). http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/104.pdf (дата звернення: 09.11.2024).

9. Гончарук В. (2022) Реалізація механізмів взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства: виклики та перспективи. *Аспекти публічного управління*. 2022. Том 10. № 5. С. 35–46.
10. Гордієнко Є. П. Механізми реалізації державної політики соціального захисту учасників бойових дій в Україні : дис. ... д-ра філ. : 281 – Публічне управління та адміністрування. Харків, 2021. 296 с.
11. Гордієнко, Є. П. Реінтеграція ветеранів у соціум: психологічний аспект // *Науковий вісник публічного управління*. – 2021. – № 2 (18). – С. 45–53.
12. Грішнова, О., & Лисенко, В. (2024). РЕІНТЕГРАЦІЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ У ЦИВІЛЬНЕ ЖИТТЯ: ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ’ЯЗАННЯ. *Вчені записки Університету «КРОК»*, (2(74), 146–156. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-74-146-156> (дата звернення: 05.11.2024).
13. Державна політика і демократичне урядування: становлення та взаємовплив [*підручник*] / авт. кол. : Е.А.Афонін, Т.В.Бельська, Я. В.Бережний та ін. ; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. В. Тертички, В. А. Шахова. – К.: «К.І.С.», 2016. – 264 с.
14. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація : [*монографія*] / [кол. авт.] ; відпов. ред. проф. Н. Р. Нижник. – К. : Вид-во УАДУ, 1997. – 448 с.
15. Державне управління і менеджмент : [*навч. посібник у таблицях і схемах*] / Г. С. Одінцова, Г. І. Мостовий, О. Ю. Амосов та ін. ; за заг. ред. докт. екон. наук, проф. Г. С. Одінцової. – Х. : ХарРІ УАДУ, 2002. – 492 с.
16. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування [*підручник*] / за заг. ред. О. Ю. Оболенського. – Хмельницький : Поділля, 1999. – 570 с.
17. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право [Текст] / [Авер’янов В. Б., Дерещ В. А., Ославський М. І. та ін.] ; за ред. В. Б. Авер’янова. – К. : Юстиніан, 2007. – С. 277.

18. Джон Грехем Керрінгтон. Огляд міжнародних практик у сфері реінтеграції ветеранів: міркування щодо воєнного та повоєнного контексту України. 2023. 102 с. URL : <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/ohlyad-mizhnarodnykh-praktyk-u-sferireintehratsiyi-veteraniv-mirkuvannya-shchodo-voyennoho-ta-povoyennoho-kontekstu-ukrayiny> (дата звернення: 05.11.2024).

19. Діджиталізація публічного управління як складник цифрової трансформації України. Разумей Г.Ю., Разумей М.М. Публічне управління та митне адміністрування. 2020. № 2. URL: DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-2.25> (дата звернення: 28.10.2023).

20. Діджиталізація: електронні адміністративні послуги. Сидоренко Н. О. Дніпровський науковий часопис публічного управління. Вип. 4. 2021. URL: DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.4.2> (дата звернення: 29.10.2023).

21. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князєв (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с.

22. Єгоричева, С., & Лахижа, М. (2024). РЕІНТЕГРАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: УПРАВЛІНСЬКІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ. РОЗВИТОК МІСТА, (2 (02), 55–62. <https://doi.org/10.32782/city-development.2024.2-7> (дата звернення: 18.11.2024).

23. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс] : URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk> (дата звернення: 20.11.2024).

24. Захаріна Т.І. (2024). Теоретико-методичні засади соціальної реінтеграції ветеранів російсько-української війни у закладах вищої освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Київ, 2024. 672 с.

25. Зверєва, І. Д., Безпалько, О. В., Гулевська-Черниш, А. В., Басюк, Т. П., Алексеєнко, Т. Ф., Бех, І. Д., ... & Юрків, Я. І. (2012). Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – Режим доступу: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3491> (дата звернення: 14.11.2024).

26. Звіт ПРООН в Україні. Реінтеграція ветеранів: виклики та можливості. – Київ: Представництво ПРООН в Україні, 2022. – 120 с.

27. Коленіченко Т.І. Соціально-психологічні детермінанти соціальної реінтеграції ветеранів гібридної війни в умовах сучасного соціуму. Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка. 2022. Том 173. № 17. С. 48–53.

28. Коли любов перемагає: як українські ветерани відновлюють внутрішню рівновагу та взаєморозуміння у родині. Міжнародна організація з міграції : офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <https://ukraine.iom.int/uk/stories/koly-lyubov-peremahaye-yak-ukrayinski-veterany-vidnovlyuyut-vnutrishnyu-rivnovahu-ta-vzayemorozuminnya-u-rodyni> (дата звернення: 12.11.2024).

29. Кондратенко, О. А. Механізми міжвідомчої взаємодії у сфері соціальної реінтеграції ветеранів // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2020. – № 3. – С. 28–36.

30. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення : 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.11.2024).

31. Косенко А. В., Косенко В. В., Бабаєв В. Ю. Утворюючи нове «місце»: як оновлена політика та публічне урядування щодо імміграції та інтеграції допоможе розвитку державних підприємств України? Державне будівництво. 2024. No1(35). С.27–44. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-02> (дата звернення: 05.11.2024).

32. Костишин, Е., Грицанюк, В., & Шевців, Ю. (2024). ДОСВІД США ЩОДО РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ. Соціальна робота та соціальна освіта, (1 (12)), 11-18. DOI 10.31499/2618-0715.1(12).2024.305055 (дата звернення: 09.11.2024).

33. Латинін, М. А. (2019). ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ. Науковий вісник: Державне

управління, (1(1), 57–66. <https://doi.org/10.32689/2618-0065-2018-1/1-57-66> (дата звернення: 07.11.2024).

34. Ліжевський А.Л. Публічне адміністрування у сфері соціального захисту: теорія та практика. – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2021. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/07_2021/Lizhevskiy.pdf (дата звернення: 25.11.2024).

35. Мальований М.І., Улянич Ю.В. Зарубіжний досвід професійної та соціальної адаптації військових. Вісник соціально-економічних досліджень. 2023. № 3-4 (86-87). С. 38–47.

36. Мальований М.І., Улянич Ю.В., Підлубна О.Д. Професійна та соціальна адаптація військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей в Україні. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2022. Вип. 101(2). С. 197–207.

37. Міністерство охорони здоров'я України. Головна. URL: <https://moz.gov.ua/uk> (дата звернення: 10.11.2024).

38. Міністерство соціальної політики України. Головна. *Міністерство соціальної політики України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/> (дата звернення: 10.11.2024).

39. Міністерство у справах ветеранів | «Ми формуємо нові засади сучасної ветеранської політики», – інтерв'ю очільниці Мінветеранів Ю. ЛАПУТИНОЇ. *Міністерство у справах ветеранів*. URL: <https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/mi-formuyemo-novi-zasadi-suchasnoyi-veteranskoji-politiki-intervyu-ochilnici-minveteraniv> (дата звернення: 11.11.2024).

40. Міністерство у справах ветеранів України [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://mva.gov.ua/>. (дата звернення: 09.11.2024).

41. Міністерство у справах ветеранів України. Аналіз стану соціальної адаптації ветеранів АТО/ООС в Україні. – Київ: Міністерство у справах ветеранів, 2021. – 95 с.

42. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Проект Плану відновлення України. Кабінет Міністрів України: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/protection-of-the%20rights-of-war-veterans.pdf> (дата звернення: 10.11.2024).

43. Ніжейко, К., & Ковалівська, К. (2024). РЕІНТЕГРАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ У ЦИВІЛЬНЕ ЖИТТЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ОСОБЛИВОСТІ В УКРАЇНІ. *Економіка та суспільство*, (67). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-161> (дата звернення: 11.11.2024).

44. Орел, Ю. Л. (2024). ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ПОСТКОНФЛІКТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД. *Філософія та управління*, (2), 1–10. <https://doi.org/10.70651/3041-248X/2024.2.01> (дата звернення: 15.11.2024).

45. Освіта, робота, житло: три ключові елементи підтримки ветеранів США. MILITARNYJ: веб-сайт. URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/osvita-robotazhytlo-try-klyuchovi-elementy-pidtrymky-veteraniv-ssha/> (дата звернення: 05.11.2024).

46. Офіційне інтернет-представництво Президента України Володимира Зеленського [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/> (дата звернення: 05.11.2024).

47. Петрик, О. Л. (2022). Соціальне підприємництво як інструмент державної підтримки реінтеграції військовослужбовців та ветеранів АТО/ООС: нормативно-правовий аспект. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*, (6). <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-02-02> (дата звернення: 06.11.2024).

48. Петруха, Н. І. Особливості формування соціально-психологічної підтримки для ветеранів в Україні // *Соціальна політика: виклики та перспективи*. – 2019. – Т. 15, № 4. – С. 85–93.

49. Підсумковий аналітичний звіт «Соціальна реінтеграція ветеранів в Україні з акцентом на інклюзивність ветеранів як вразливої категорії населення і роль, яку ветеранські організації можуть відігравати у забезпеченні інклюзивності», листопад 2023 р. Міжнародна організація з міграції : офіційний веб-сайт. – Режим доступу: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2024-01/veterans-social_reintegration_ukr.pdf (дата звернення: 05.11.2024).

50. Пінчук Р.С., Письменна О.П. Правовий захист учасників бойових дій та ветеранів війни. Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Право. 2019. Т. 1. Вип. 58. С. 168–172.

51. Писарчук, О. В., Орел, Ю. Л., & Єжелей, Ю. О. (2023). FEATURES OF THE BUDGETING OF GRANT APPLICATIONS: ANALYSIS OF THE POST-WAR RECONSTRUCTION OF THE UKRAINIAN ECONOMY. Scientific Notes of Lviv University of Business and Law, (37), 451-458. Retrieved from <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/833> (дата звернення: 08.11.2024).

52. Платформа е-Ветеран. Головна | е-Ветеран. URL: <https://eveteran.gov.ua/> (дата звернення: 01.11.2024).

53. Потреби ветеранів 2023. Січень – квітень 2023р. Український ветеранський фонд: веб-сайт. URL: <https://veteranfund.com.ua/analitics/needs-of-veterans-2023/> (дата звернення: 05.11.2024).

54. Пріб Г.А., Бегеза Л.Є., Раєвська Я.М. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців/ветеранів: проблематика вивчення. Габітус. 2022. Вип. 35. С. 159–163. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.35.23> (дата звернення: 04.11.2024).

55. Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо позбавлення державних нагород за популяризацію або пропаганду держави-агресора чи вчинення інших протиправних дій проти України : Закон

України від 20.11.2024 № 4074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4074-20#Text> (дата звернення: 12.11.2024).

56. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI : станом на 8 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 11.11.2024).

57. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 12.11.2024).

58. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011 № 3206-VI : станом на 1 верес. 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text> (дата звернення: 11.11.2024).

59. Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській : Постанова Каб. Міністрів України від 20.08.2014 № 413 : станом на 12 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2014-п#Text> (дата звернення: 08.11.2024).

60. Про затвердження Порядку соціальної адаптації ветеранів війни : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2017 № 432. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2017-п> (дата звернення: 05.11.2024).

61. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 № 875-XII : станом на 20 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 11.12.2024).

62. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 13.11.2024).

63. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту. Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII. [Електронний ресурс]. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 10.11.2024).

64. Програма реінтеграції ветеранів IREX. *Facebook*. URL: https://www.facebook.com/VeteranReintegrationProgram/?locale=uk_UA (дата звернення: 11.11.2024).

65. Професійний стандарт «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб». Реєстр кваліфікацій: веб-сайт. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/604-profesijnij_standart_10_04_2024_do_nakazu_111.pdf (дата звернення: 01.11.2024).

66. Реформа підтримки ветеранів. Урядовий портал: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/bezpeka-ta-oborona/reforma-pidtrimki-veteraniv> (дата звернення: 03.11.2024).

67. Родіонов, Є. О. (2024). МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ЕТАПІ ПОВОЄННОЇ РОЗБУДОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*, (3), 64-70. <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.3.8> (дата звернення: 02.11.2024).

68. Розвиток сервісу «Дія» в умовах війни. Нові можливості публічного управління / М. С. Тимченко // Публічне управління та регіональний розвиток = Public Administration and Regional Development : наук. журн. – 2022. – № 17. – С. 834–866.

69. Русинюк М.М. (2019) Механізми взаємодії публічної влади та громадянського суспільства у процесі реалізації публічної політики України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2019. Том 30 (69). № 4. С. 111–116

70. Сороківська О.А., Мосій О.Б., Кужда Т.І. Відкриття власної справи як шлях соціально-економічної адаптації ветеранів АТО. Інноваційна економіка. 2017. № 5-6. С. 139–145.

71. Соціальні послуги для ветеранів та ветеранок у громадах: виклики та потреби | Cedoss. Cedoss. Дослідження проведено на замовлення правозахисного центру для військовослужбовців «Принцип», завдяки підтримці програми «Український фонд швидкого реагування», що втілює IREX за підтримки Державного департаменту США. URL: https://cedos.org.ua/researches/soczialni-poslugy-dlya-veteraniv-ta-veteranok-u-gromadah-vyklyky-ta-potreby/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 11.12.2024).

72. У 5 містах Львівщини почали працювати над проектами, які розвиватимуть громаду та реінтегруватимуть ветеранів конфлікту. Громадська організація «СТАН»: веб-сайт. URL: <https://stan.org.ua/> (дата звернення: 09.11.2024).

73. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 17.11.2024).

74. Український тлумачний словник. Режим доступу: <https://slovnyk.ua/> (дата звернення: 05.11.2024).

75. Урядовий портал Швеції : веб-сайт. URL: <https://www.regeringen.se/sa-styrs-sverige/grundlagar-och-demokratiskt-deltagande/offentlighetsprincipen/> (дата звернення: 28.11.2024).

76. Федеральне міністерство внутрішніх справ і безпеки США : веб-сайт. URL: <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/moderne-verwaltung/open-government/informationsfreiheitsgesetz/informationsfreiheitsgesetz-node.html> (дата звернення: 20.11.2024).

77. Цифрова трансформація державного управління: європейські стратегії / Мохова Ю.Л. // Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ; Афіни, 07 травня 2021 р.). Київ; Афіни: ФОП КАНДИБА Т.П. 2021. С. 63-66.

78. Цифровізація управління HR-процесами на державній службі. Обушна Н. Наукові перспективи. Вип. 3. – 2021. URL: DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-3\(9\)-157-171](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-3(9)-157-171) (дата звернення: 20.11.2024).

79. Юськов Д. (2024) Форми взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів публічної влади в системі управління вищою освітою в Україні та основні напрями їх оптимізації. Наукові перспективи. 2024. № 4. С. 112–124. <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/10815> (дата звернення: 25.11.2024).

80. Яремко, І. І. (2022). Ефективність публічного управління та адміністрування: проблеми та напрями вдосконалення процесів оцінювання. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку, (1), 7. <https://doi.org/10.23939/smeu2022.01.049> (дата звернення: 28.11.2024).

81. Bonissar D. «Privacy International». Freedom of information in the world. https://www.humanrightsinitiative.org/programs/ai/rti/international/laws_papers/intl/global_foi_survey_2006.pdf (дата звернення 23.11.2024).

82. Dunayev, I., Kostiennikov, D., & Kushnir, V. (2023). Digital nomads: global tourists or new workers for post-war economic recovery of Ukraine? Pressing Problems of Public Administration, 2(63), 6–24. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2023-2-01> URL: <https://periodicals.karazin.ua/apdu/article/view/23505> [in Ukrainian] (дата звернення 23.11.2024).

83. E-Government Survey (2022) The Future of Digital Government. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2022> (дата звернення 23.11.2024).

84. FOIA.gov – Центральний веб-сайт Уряду США з питань доступу до інформації : веб-сайт. URL: <https://www.foia.gov/> (дата звернення: 30.11.2024).

85. Kolenichenko T., Nahorna N., Maksom K., Mekshun A., Sylva T. The global and Ukrainian experience of social reintegration of hybrid war veterans in the modern society conditions. AD ALTA. 2021. № 11. Вип. 2. С. 77–83.

86. Pérez-Morote R. The effects of e-government evaluation, trust and the digital divide in the levels of e-government use in European countries. *Technological Forecasting & Social Change*. 2020

87. Smith, J. *Veteran Reintegration into Civil Society: A Comparative Analysis*. – London: Routledge, 2019. – 240 p.

88. Thompson, M., & Greenberg, N. Reintegration of Veterans: International Experience and Lessons for Ukraine // *Journal of Military Psychology*. – 2020. – Vol. 12, No. 3. – P. 14–28.

89. Transition Assistance Program. URL: <https://www.dol.gov/agencies/vets/programs/tap> (дата звернення: 25.11.2024).